Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 222 (11119) | 1979 чылдың сентябрь 23, воскресенье | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

ОЛАРНЫҢ ДУРЖУЛГАЗЫ-БИЛЕ

УЛЬЯНОВСК. Ипатовчуларның дуржулгазын волгачылар чигир свеклазының ажаалдазынга калбаа-биле ажыглааннар. Олар свекла шөлүнче 47 ажаалда-транспорт комплекизин үндүргеннер. Оларның составында тараа шөлдерин белетизээр, свекланы болгаш ооң сывын ажаар, техниктиг болгаш амыдырал хандырылганың база дүжүт сөөртүр звенолар кирген. Бо чылын Ульяновскиниң свекла өстүрүкчүлери күрүнеге 205 муң тонна свекланы садарын хүлээнгеннер. Ол болза эртиен чылдыындан оранчок хөй.

(СЭТА).

Эш Л. И. Брежневтиң Днепропетровскийде чорааны

Сентябрь 21-де СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев Днепропетровскиде чеде берген. СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, Украинаның Компартиязының ТК-зының бирги секретары В. В. Щербицкий, партия Днепропетровск обкомунуң бирги секретары Е. В. Качаловский, партия обкомунуң бюро кежигүнүнери, ажылчы чоннарының төлээлекчилери ону аэропортка уткуп алганнар.

Л. И. Брежнев В. И. Ленинниң тураскаалынга чечектер салган болгаш хоорайга аян-чорук кылган. Ол элээн каш үлетпүр бүдүрүлгелери-биле таныжып, чаа чурттарга районнарынга чораан болгаш төөгү музейинге баргаш, «Днепр дээш тулчуушкун» деп диораманы көрген. Днепропетровскиниң чурттакчылары аңаа нзиг болгаш чүректиң ханызындан байыр чедиргеннер.

Ол-ла хүн эш Л. И. Брежневтиң партия обкомунуң болгаш хооркомунуң бюро кежигүннери-биле, партия база совет активтиң төлээлекчилери-биле ужуражыышкыны болган.

Ужуражыышкынга эш Л. И. Брежнев чүве чугаалаан.

Силерге, эргим эштер болгаш енчүктер, мээң сагыш-сеткилим билдингир боор деп бодай-дыр мен деп, ол чугаалаан. Бодумнуң төрүттүнген черимге келири, таныыр кижилерим-биле, аныямда кады ажылдан чораан кижилерим-биле ужуражыры меңээ эки болгаш өөрүнчүг-дүр.

Днепропетровщина-биле мени хөй чүүлдер холбап турар. Дайынның эц-не берге айларында фронтучу оруктарым Днепропетровскини таварып эткен. А дайын сөөлүндеги баштайгы чылдарда катап тургузуушкунуң күжениишкин талазы-биле чижеглээр чүве чок херээнге маңаа киржир ужурга таварышкан мен. Ыындыг чүүл уттундурбас.

Хоорай дугайында мээң бодалым силерни сонуургадыр турар боор. Бүгү чүүлдер таныш ышкаш-дыр, ооң-биле кады хөй санныг эки оскерлиишкиннерни база көрдүм. Ол болза вокзал чанынын каас шөлү, опера театрының тергии чараш бажыңы, делгем чаа чурттарга бажыңнарыдыр. Ол чокка-ла безин хоорайның болгаш областың күүлүг индустриязы чаа күштер-биле немешкеп-дир.

Областың партия организациязының ажыл-чорудулгазының чамдык талаларынга доктаагаш, үлетпүриү, көдээ ажыл-агыйны, эртемни болгаш культураны хөгжүдүр талазы-биле партиияның программаларын боттандырып чорударынга область улуг салыышкынны киирип турар деп, эш Л. И. Брежнев демдеглээн. Чыл бүрүзүнде мыында барык 2 миллиард рубль капитал салыышкынарын шиңгээдип ап турар. Ынчаныыже акшахөренгини шиңгээдип ап турары чылдан чылче планныг төлевилелдерден куду боор турар. Бүдүрүлгелерни ажыглалга киирериниң хуусааларын үрел турар.

Ниитизи-биле капитал тудугунун айтырыгларынче ханызы-биле көрүүнүн, кызыы черлер дээр черлерни илередириниң болгаш базым бүрүзүнде ажыл-херекти эдериниң эргежок чугулазын эш Л. И. Брежнев онзалап демдеглээн. Ол чорук чугле чаңгыс днепропетровчуларга хамаарышпазы илдец. Олче кичээнгейни бүгү чурттун ажыл-агый удуртукчулары мөөңнээр ужурлуг.

Днепропетровскиниң чижээнге долгандыр турар бойдусту камгалаар дугайында элээн каш болалдарны эш Л. И. Брежнев чугаалаан. Черни, агаарны болгаш сугну арыг хевээр арттырары иниги күүне. Ужур-дузалыг сорулга болур деп, ол чугаалаан. Заводту дүрген-не ажыглалга киирериче, кандыг-даа арга-биле продукцияны бээринче чүткүп турган үе турган. Амгы үеде бойдусту камгалап алыр дээш тудар ужурлуг. Эрги бүдүрүлгелер долгандыр турар бойдуска хора чедирбезин дээш оларны база чаартыр ужурлуг. Ол сорулгаларны шиитпирлээринге днепропетровчуларга эш Л. И. Брежнев улуг кызымаккай чорукту, даныычы болгаш чайгылыш чок чорукту күзээн.

Агаар-бойдустуң көдээде тургускан берге байдалдары турбуже, малдың бай санын чүгле хевээр арттырар эвес, харын ооң продуктулуун кудулаттас дугайында партия Днепропетровск обкомунуң эгелекчи саналын беседа үезинде эш Л. И. Брежнев деткээн. Көдээ ажыл-агый чылының төнчүзүн мал чеминиң баззазын быжыглаарынга долузу-биле ажыглаар херек.

Ужуражыышкынның түңнелинде эш Л. И. Брежнев делегейде амгы үениң байдалынга үнелелди берип, совет даштыкы политиканың чугула угланыышкыннарының дугайын чугаалап берген.

Совет улустуң мурнуунга партиияның салып турар сорулгаларын шиитпирлээринге Днепропетровщинаның бүгү ажылчы чоннары боттарының күжүн болгаш энергиязын хаамнанмазынга СЭКП-ниң Төп Комителин болгаш эш Л. И. Брежневтиң болуп Украинаның КП-ның Днепропетровск обкомунуң бирги секретары Е. В. Качаловский бүзүреткен.

Днепропетровскиниң хүндүлүг хамаатызының херечилелин Леонид Ильич Брежневке хоорсовет күүскомунуң даргазы И. А. Лях тывыскан. Хоорайның экономиктиг, социал болгаш культура хөгжүдезинге шылгарангай салыышкыны дээш хоорайның чурттакчыларынга — улуу-биле оорып четтиргениниң демдээ кылдыр ол атты аңаа тыпсып шаңнаан.

Ужуражыышкынның киржикчилери хоорайның болгаш областың лайын сөөлүндеги катап тургузуушкунукун үезин көргүскен кинокадрларын улуг сонуургал-биле таныышканнар.

(СЭТА).

Сентябрь 21-де СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежнев Днепропетровскиде чеде берген. ЧУРУКТА: аэродромга ужуражылга үезинде. (СЭТА. Чурукту фототелеграф-биле дамчыткан.)

Эш Л. И. Брежневтиң Днепродзержинскиге чорааны

Сентябрь 22-де СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев Днепродзержинскиге чораан. Хүндүлүг аалчыга хоорайның муң-муң чурттакчылары кудумчуларга болгаш шөлдерге изиг байыр чедиргеннер.

Л. И. Брежнев хоорайның төөгүлүг черлерни, сөөлгү чылдарның улуг тулуларын көрген, индустрия институдунга чораан.

Аңаа алдар болдуруп, хүлер бюст тураскаалды тургускан Октябрь шөлүнге доктаагаш, Л. И. Брежнев мынча деп чугаалаан: «Маадырның хүндүлүг адын бирден хөй катап тывысканнарга бисте ону тургузары хоойлу ёзугаар-даа болур болза, бодунуң хүлерден кылган овур-хевирин көөрү элдептиг-ле-дир. Ынчалзадаа өске талазында, ажыы-биле чугаалап көрейн: мында, чаңгыс чер чурттугларымның аразында, мээн чаш үем болгаш аныяк үем эткен, мээн күш-ажылчы амыдыралым эгелээн хоорайымда бодум доктаамал турар ышкаш сагындырары меңээ өөрүнчүг-дүр».

Леонид Ильичиге пионерлер чечектер тудускан.

Л. И. Брежнев бодунуң элээн каш чылдар дургузунда ажылдап турганы Днепрниң Дзержинский аттыг металлургия заводунга чораан. Өзек прокадының цегинге ол чорааш. Өзек прокадының цегинге ол чорааш, станоктуң бедик бүдүрүкчүлүүн болгаш продукциязың тергии эки шынарын чедип алырынга арганы берген завод металлургтарының эки күш-ажылчы амыдыралым эгелээн хоорайымда бодум доктаамал турар ышкаш сагындырары меңээ өөрүнчүг-дүр».

Л. И. Брежнев эртемниң болгаш техниканың эң чаа чедиишкиннеринге дүгжүп турар технологиялыг болгаш күчүлүг кислород-конвертор цегиниң тудуун көрген.

Заводтуң ажылчыннары-биле, мастерлери-биле, инженерлери-биле, үжен чылдарда маңаа кады ажылдап турганы хоочуннар-биле, бүдүрүлгенин удуртукчулары-биле Леонид Ильич чугаалажып, бүдүрүлге планнарының күүселдезинин чоруп турарының, техниктиг чепсегленишкиниң сайзырангайжыдылгазының, коллективтин күш-ажылының болгаш амыдыралының байдалдарында өскерилгелериниң дугайын айтырган. Дайын мурнунда чылдарда Дзержинскиниң коллективи кандыг энтузиазм-биле ажылдап турганын, дайын сөөлүнде заводту болгаш хоорайны катап тургузарын кайы хире энергия-биле болгаш кызымаккайы-биле чорудуп турганын Л. И. Брежнев чылыы-биле сагынган. Күш-ажылдың хоочунарының дугайында канчаар сагыш салып турарының дугайын ол сонуургаан.

Л. И. Брежнев металлургтарың бүгү ажыл-херектеринге улуг чедиишкиннери чүректиң ханызындан күзээн.

Днепродзержинскиге Л. И. Брежнев-биле кады СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, Украинаның Компартиязының ТК-зының бирги секретары В. В. Щербицкий, партия Днепропетровск болгаш Запорожье обкомнарының бирги секретарылары Е. В. Качаловский болгаш М. Н. Всеволожский, партия Днепродзержинск хооркомунуң бирги секретары А. Ф. Гордиенко чорааннар.

(СЭТА).

СЭКП обкомунда, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде, профоблчовүлел де болгаш

ВЛКСМ обкомунда

БҮГҮ КУРЛАВЫРЛАРНЫ АЖЫГЛААР

СЭКП обкомунуң бюрозу, республиканың Министрлер Чөвүлели, профоблчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому сентябрьның иниги декадазында мал чеми белеткээр талазы-биле районнарның социалистиг чарыышының түңнелдерин үндүрген.

Сентябрьның иниги декадазында мал чемин белеткээрин Бай-Тайга, Кызыл болгаш Мөңгүн-Тайга районнарының ажыл-ишчилери элээн бедик темпилер-биле чорутканын кады хүлээп алган доктаалда демдеглээн. Республикада мал чеми белеткээриниң декадада ортумак немелде өзүлдези 7,2 хуу турда. Бай-Тайга районуң совхозтарынга оларның немелдези 15,2 хуу болган болгаш ниитизи-биле районга план-онаалданы 105,2 хуу күүсеткен. Кызыл районуң совхозтарында декадада немелде өзүлде 15,1 хуу болган, мал чеми белеткээриниң ниити онаалдазын 97,6 хуу күүсеткен. Мөңгүн-Тайга районуң совхозтары сиген белеткээрин бедик темпилер-биле чорудуп, онаалданы 152,6 хуу күүсеткен.

Чөөн-Хемчик болгаш Эрзин районнарның мал чеми белеткекчилери декада дургузунда багай эвес түңнелдерлиг болган. Сентябрьның иниги декадазында мал чеми белеткээр талазы-биле онаалданы «Нарын», «Мурнакчы», «Чыраз-Бажы» болгаш «Чаа орук» совхозтар күүсеткен.

Ооң-биле кады элээн каш ажыл-агыйларның коллективтери мал чеми белеткээриниң темпилерин дыка кудулаткан деп ооң ынай доктаалда айыткан. Бии-Хем, Таңды, Өвүр, Каа-Хем болгаш Улуг-Хем районнарының совхозтарында немелде өзүлде чугле 1,7-ден 5,3 хуу болган. «Найырал», «Ак-Туруг», «Россия», «Коммунизмниң херели», «Саян», «Бүрен» совхозтарда сиген белеткээрин болгаш сенаж салырын, «Искра», «Улуг-Хая», «Күш-ажылдың хостуу», «Өөк» совхозтарда болгаш өске-даа элээн каш ажыл-агыйларда витаминниг сиген далганын белеткээрин барык-ла соксаткан. Ол районнарның СЭКП райкомнары, райкүүскомнары, көдээ ажыл-агыйның район эргелелдери болгаш ажыл-агыйларның профөвилел болгаш комсомол организациялары мал чеми белеткээринге кичээнгейни кошкаткан. ол ажылда кижилериң болгаш техниканың саның кызыып турар фактылар-биле эртежип, мал чеминиң бүгү хевирлерин мөөңнээр талазы-биле онаалдаларны ажыл-агый бүрүзү күүсеткен турар кылдыр чогуур хемчегларни ап чорутпайн турар.

Хөй районнарда болгаш ажыл-агыйларда мал чеминиң шынарыынче чогуур кичээнгейни салбайн турар. Агрохимлабораторияларның сан-түңнери өзугаар алырга, «Бүрен», «Барлык», «Бурунгаар», «Дөн-Терезин», «Ленинчи орук» совхозтарда белеткээн сигенниң 60-дан 80 чедир хуузу шынар талазы-биле үшкү класстыы, а «Россия», «Сүт-Хөл», «Искра», «Найырал», Ленин аттыг совхозтарга хынаан витаминниг сиген далганының 90-дан 100 чедир хуузу класс чок болган. Чамдык совхозтар, чижээлээрге, «Коммунизмче орук», «Ак-Чыраа» болгаш өскелер-даа белеткээн мал чемин шуут хынатпайн турар.

СЭКП обкомунун бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, профоблчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому сентябрьның иниги декадазында мал чеми белеткээр талазы-биле районнарның социалистиг чарыышының түңнелдерин үндүрген.

— төп зонада — **Кызыл** район;

— барыын зонада — **Бай-Тайга** район;

— мурнуу зонада — **Мөңгүн-Тайга** район.

Кызыл, Бай-Тайга болгаш Мөңгүн-Тайга районнарга СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл туктарын болгаш 200-200 рубль хемчээлдиг акша-шаңналын тывыскан.

Ооң-биле кады СЭКП райкомнары, райкүүскомнар, көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының профөвилел райкомнары, ВЛКСМ райкомнары, парткомнар, партия болгаш комсомол эге организациялары ажыл-агыйларның ажылчын комитеттери, көдээ Советтер, а ол ышкаш совхозтарның удуртукчулары мал чеми белеткээр бригадаларың болгаш звеноларының ажылын үргүлчүүн контролюнга алыр, машиналарны болгаш механизмнерин бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаарын хандырар, бүгү курлавырларны ажыглап тургаш, мал чеми белеткээр талазы-биле онаалдаларны ажыл-агый бүрүзү ыяап-ла күүсеткен турарын чедип алыр, белеткеттинген мал чеминиң бүгү хевирлериниң шынарын тодарадыр сорулга-биле оларның анализин чорудар ужурлуг деп доктаалда онзалап демдеглээн. Улусчу контрольдун бөлүктериниң болгаш постуларының ажылын бүгү черлерге идепкейжидери, мал чемин камгалаа кадагаларынга бригадирлериниң болгаш ферма эргелекчилериниң харыысалгазын бедидери эргежок чугула.

СОВЕТ-МАЛАЙЗИЯ ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАР

Сентябрь 21-де Кремльге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинниң Малайзияның Премьер-министри Датук Хуссейн Онн-биле чугаалажыышкыны болган.

Ажыт-чажыт чок болгаш бот-боттарын билчириниң байдалынга эткен чугаалажыышкыннарның үезинде тайбыңны болгаш айымы чок чорукту быжыглаарыны, делегей харылзааларынга күштү ажыглавазының чугула делегей айтырыгларының талазы-биле ийи таланың саналгаал солчулгазы болган. Делегейниң дүшкүүрлүг чоруунун чавырлыышкынының, ону делегейниң бүгү районнарынга, ооң иштинде Азия динке нептередириниң улут ужур-дузалыын ийи тала онзалап демдеглээн. Мурнуу-Чөөн Азияда байдалды делгеренгейи-биле чугаалажып көрүп турар үеде ол девискээрге тайбыңны болгаш доктаамал чорукту хандырарының, ында чурттап турар бүгү улустарының аразында эки кожа-хелбээниң харылзааларын тургузарының база хөгжүдүрүнүн чугулазын демдеглээн.

Совет-малайзия ийи талалыг харылзааларының хөй санныг айтырыгларының талазы-биле санал-онал солчулгазы болган. Совет Эвилелиниң болгаш Малайзияның улустарының эргежыктарынга экономиктиг, садыг, эртем-техниктиг болгаш өске-даа талаларга деп эргелиг, кайызынга-даа ажыктыг харылзааларны быжыглаарынга боттарының чүткүлдүүн ийи тала бадыткан, совет-малайзия кады ажылдажылганы калбартырынга бар аргаларны ажыглаарының тодаргай оруктарын чугаалажын көрген.

Малайзияның Премьер-министри эртенги шайлалга кылган.

Шайлалгага эштер А. Н. Косыгин, П. Н. Демичев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары, ССРЭ-ниң министрлери, ССРЭ-ниң Күрүне комитеттериниң даргалары, албанның өске-даа кижилери чораан.

Шайлалга үезинде Х. Онн болгаш А. Н. Косыгин ийи-рилдыг даашка көдүрүп, чугаа солушканнар.

Ол-ла хүн Х. Онн В. И. Ленининиң мавзолейниге чечектер салган. Кремль хаазының чанында Билдинмес солдаттың хөөрүнге чечектерин база салган.

* * *

Сентябрь 22-де Малайзияның Премьер-министри Датук Хуссейн Онн Москвадан Ташкентиже чорупкан.

Малайзияның болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктары-биле шиметтинген аэродромга Премьер-министри ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, албанның өске-даа кижилери үдээн.

(СЭТА).

КОМИССИЯ ХУРАЛЫ

Сентябрь 21-де РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы Л. П. Лыкованың даргалаашкыны-биле РСФСР-те Делегейниң уруглар чылын эрттирер талазы-биле комиссиянын өөлчегли хуралы болган. «Бүгү уругларга тайбың болгаш аас-кежиктиг келир үе дээш» деп Бүгү-делегей конференциязының түңнелдериниң дугайында информацияны комиссия дыңнаан. Таймыр (Долган-Ненец) болгаш Ямал-Ненец автономнуг округтарда иеми болгаш чаштыы камгалаарының дугайында хоойлужудулганы сагып турарының дугаймда, а ол ышкаш Россия Федерациязының школа назыны четтээн уруглар албан черлериниде, бичии чаштар бажыңнарында болгаш уруглар бажыңнарында уруглардың кадыкшылын камгалаарын улам ыцай экижидериниң болгаш оларның аарыырын баш удур болдурбазының талазы-биле хемчеглер дугайында айтырыгларны чугаалажып көрген.

(СЭТА).

ОРДЕН ХООРАЙНЫҢ ТУГУНДА

ЗЕЯ. (Амур область). Сентябрь 21-де Зея хоорайга «Хүндүлелдиң Демдээ» орденни тывыскан. Төрээн чурттуң бедик шаңналы-биле ол ажылчы чоннарың ажылагый болгаш культура тургуудуушкунунга чедиишкиннери дээш база ону үндезилеп тургуская үезинде бээр 100 чылы-биле холбаштыр шаңнаткан.

Партиияның район комитединиң болгаш үлүг депутаттарының хоорай база район Советтериниң күш-ажылчы коллективтериниң төлээлекчилери-биле каттышкан байырлыг хуралы болган. Хоорайның тугунга орденни партия Амур обкомунуң бирги секретары С. С. Абраменко кадап берген.

Хуралга санал бергеннер СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин боттандырар дээш, беш чылдың онаалдаларын чедиишкиниг күүседир дээш демиселге кужеиишкиннерни көвуделириниге ажылчы чоннарың шиитпирлериниң дугайын медеглээннер.

(СЭТА).

«КЫЗЫГААРЖЫНЫҢ ХҮНҮ» ДЕП ЧЫЛ БҮРҮНҮҢ БАЙЫРЛАЛЫН ТУРГУЗАР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

Кызыгаар шериглериниң дайынчы ачы-хавыязын болгаш ССРЭ-ниң күрүне кызыгаарларын камгалаарынга оларның чугула ролюн барымдаалап көргеш, «Кызыгааржының хүнү» байырлалды тургузар.

«Кызыгааржының хүнүн» чыл бүрүзүнде май 28-те — «Кызыгаар камгалалын тургузар дугайында» декретке В. И. Ленининиң ат салган хүнүнде байырлаар.

Ол хүнде бистиң Төрээн чуртувустуң найысылалы Маадыр-хоорай Москвага, эвилелдешкен республикаларның найысылалдарынга, маадыр-хоорайлар Ленинградка, Волгоградка, Севастопольга, Одессага, Новороссийскиге, Керчиге, Тулага, Маадыр-шивээ Брестке, а ол ышкаш Владивостокка, Хабаровскиге, Читага болгаш Камчаткада-Петропавловскиге байырлыг фейерверк кылыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы
Л. БРЕЖНЕВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1979 чылдың сентябрь 21.

ЧЕДИИШКИННИ ХАНДЫРЫП ТУРАР

Литваның тараажыларының чаңчыл болган «Дожинки» деп байырлалы «Социалистинес Каляс» колхозка бо чылын ийи дагын өөрүшкүлүг болган. 1979 чылдың дүжүдүн тараазын сөөрткен сөөлгү машиналарны колхозчулар элеваторже чоруттуушаан, тарааны бүдүрер база күрүнеге садар талазы-биле беш чыл планын республикада хамыкты мурнаа күүсеткенин рапорттаан. Бо чылдың агаар-бойдус байдалдары таарымча чок турда-даа колхозчулар бир гектардан 43 центнер дүжүттү ажаан алган.

Элезиниг хөрүнге тараа культураларын тарыырының эртемге үндезилеттинген агротехниказын практикага ажыглаан түңнелинде бедик дүжүттү ында остуруп алган. Колхоз даргазы А. Ярумбаускас кандидат диссертациязын камгаалаарынга ажыглаан темазындан ол чаа агротехника аргазын саналдаан.

Колхоз даргазы А. Ярумбаускас Литваның чер ажылының эртем-шинчилел институдунуң эртемденнери-биле кады ажылдавышаан, институтун бир лиазы салбырын бодунуң ажыл-агыйынга организастаан. Үезинин болгаш хөрүнүү белеткээр, чемишчидилгелерни ажыглаар, оларның хемчээлин доктаадыр талазы-биле шенелде шинчилел ажылдарын колхозтуң шөлдеринге хөй чылдарның дургузунда чорудуп келген. Эң-не таарымчалыг технологияны бүдүрүлгеге нептередип шиңгээткен. Ооң түңнелинде тараа бүдүрери сөөлгү чеди чылларда үш катап көвүдээн.

«Социалистинес Каляс» колхоз ам мурнакчы дуржулганың ёзулуг школазы болуп турар.

(СЭТА).

Партийжи амыдырал: отчёттар болгаш соңгулдалар

ПРИНЦИПИАЛДЫГ ЁЗУ-БИЛЕ

Кызылдың эзт комбинадынын партия организациязы СЭКП-нин XXV съездизинин болгаш Төп Комитеттин ооң дараазындагы Пленумнарынын шиитпирлерин амыдыралга боттандырар, онгу беш чылдың дөртү чылының онаалдаларын күүседир талазы-биле бодунун мурнунда салдынган сорулгаларны чедип алыр дээш идей-кижизидилгелиг болгаш организакчы чамдык ажылдарны отчёттуг үеник лургузунда чоруткан. Өөр түнелинде комбинат бо чылдың сес айларында продукция сайгарарының планын 117 хуу, ниити продукция бүлүрениң — 105, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң — 103,7 хуу кылдыр күүсеткен нийкпе, азы пландан ажыр 980 муң рубльдиг продукциязын сайгарган, 310 муң рубльдиг ниити продукциязын болгаш үлетпүр-бүдүрүлгениг кижи бүрүзүнге онаалыгыр 1069 рубльдиг ниити продукциязын пландан ажыр бүдүргеп. Эш-өөрүнге үлегерлиг, сагылга-чүрүмүг, безик бүдүрүкчүлүг ажылдаар К. Мөнделе, М. Старцева, Г. Леонова, Г. Хлапова ышкаш партийжилер ында эвээш эвес.

Коллективте ажылдап турарларның 286-зы күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш шимчаашкинге киржип келген, 127 кижи коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы атты чедип алган, 4 бригадага болгаш 1 пехке коммунистиг күш-ажылдың коллективи атты тывыскан.

Бригаталар, эзлчеглер арызынга калбарган социалистиг чарышка мастер Т. Костромиранын удуртканы ижин-шайынду ажылдап кылыр цех эки түнелдерни чедип ап, экспорт продукциязының планын ажыр күүсеткен. Аныяк коммунист В. Петухованың удуртуп турары колбаса кылыр цехтиң июнь айда бүдүрген продукциязының үш хевириниге күрүненик Шынар демдээн тывыскан деп, чоокта чаа болуп эрткен отчёт-соңгулдалыг партия хуралынга илеткелчи демдеглээн.

Үстүнде айыттынган чедимчелиг үүлдер-биле чергелештир партия организациязының ажыл-чорудулгазында, ооң дайынчы арга-шинээзин бедидериниде четпестер, чедир кылдынмаан үүлдер бар. Парторганизация, ооң бюрозу социалистиг чарышты кошкак удуртуп келген, түс-түс ажылчынар өртүзүнга чарыш, оларның экономиктиг өөредилгези мынчага чедир организастаттынмаан, бүдүрүлгениң хоочуннары аныяктарны лагдынар, мурнакчыларның болгаш чаартыкчыларның дуржулгазын моонцээр база нептередир ажыл боттанмайн турар. Бо талазы-биле партия организациязы администрацияга, профэвилел месткомунга дээштиг салдар чедирбээн.

Парторганизация профэвилел, комсомол болгаш оон-даа өске хөй-ниити организацияларның ажылын тодаргай эвес удуртуп, коллектив кежигүннерин комплекстиг кижизидериниң, түс-түс кижилер-биле ажыл чорударының айтырыгларынче эвээш кичээнгей салып келген.

Социалистиг өнчүүнү оорлаар, самчыгдаар база күш-ажылдың сагылга-чүрүмүн үрээр, арагалаар, ажыл шагы үзер чоруктар комбинатта амдаа бар болгаш бүдүрүлгениң ден-дески ажыллаарынга шаптыктап турар. Ылангыя ажыл шагы үзер, арагалаар чоруктарның уржуу-биле техниктиг дериг-херекселдер үрелип, цехтериң ажылы кезек үеде соксап, бүдүрүлге каража-когаралдарга таваржып тургулаан. Ол таарымча чок үүлдернин уржуктарын ажып эртип, шудургу ажылдап турган, комбинат бо чылдың төнчүзүнге чедир ам-даа 8 миллион 170 муң рубльзин продукциязын сайгарар үжүрлүг.

Коммунистер бүдүрүлгеге авангардчы рольду ойнаар, партия кежигүнү эвестерге үлегер-чижээн көргүзер үжүрлүг турбуже, чамдык коммунистер СЭКП Уставының негелделеринге дүүшпес үүлдери кылып, дээндырган ажыл-херек дээш харысалгазын суларадып турганын илеткелчи болгаш санал бергеннер шүгүмчүлээн.

Бухгалтерия— комбинаттың ажылында чугула участоктарның биреэзи. Ында байдал кандыгыл көрээлинер. Бухгалтерияда 2 коммунист, партия кежигүнүнге 2 кандидат ажылдап турар. Олар аңаа кол өзек болур үжүрлүг. Ынчалзаада күш-ажылдың сагылга-чүрүму ында куду деннелде, чылдагаан чокка ажыл шагы үзер, ажылга эзирик келир азы ажыл үезинде ажылдаар черинге арагалаар чоруктар болуп турган болгаш отчет, учет сандаргай байдалда турар. Арагалааны дээш коммунист Л. Полушинаның хөрээн партбюрога болгаш бүгү коммунистерниң хуралынга сайгарып көрген. Кол бухгалтер коммунист Т. Перецтен аңаа даандырган участокта ажыл-херек дээш партбюро шыңгыы партийжи ёзу-биле негеваан, аңаа харыысалга, хемчег хулээтпээн. Т. Перецтин партийжи даалгазы — профилактика чөвүлелинин даргазы, ук чөвүлелдиң ажылын оз базала ала-чайгаарлаашкынче кирген. Л. Полушина биле Т. Перец отчёттуг үениң лургузунда болгулаан партия хуралдарынга чаңгыс-даа катап санал бербээн.

Партия организациязының отчёттуг үеде чорудуп келген ажыл-чорудулгазының дугайында партбюро секретары Г. Астафьеваның илеткелинде ажыл-агый айтырыглары эвээн кол черни эдлей берген. Ынчангаш партияның иштики ажылының талазы-биле чамдык айтырыглар делгеренгей эвес илереттинген. Коммунистерни кижизидериниң школазы болур партия хуралдарынга кандыг чугула айтырыгларны чугаалашкан, кайы хире ужур-дузалыг шиитпирлерни хулээп алган, оларны канчаар күүсеткенин азы күүседип турарын чүге анализеп болбазыл? Чижээ, бүдүрүп үндүрүп турар продукциянын шынары дыка кудулаанының фактыларының дугайында айтырыгны бо чылдың май 17-де СЭКП хооркомунуң бюрозунга, июнь 27-де комбинатка партияның ажык хуралынга чугаалашкан. Ол хуралдарның шиитпирлериниң күүселдези ниити коллективтиң мурнунда салдынган сорулгаларны чедип алырынга кайы хире илиг берип, кандыг салдар чедиргенин чугаалап болур турган.

Отчёт-соңгулдалыг хуралга санал берген коммунистер Г. Петухова, А. Захаров, Г. Литвинцева, Б. Шактаржик болгаш оон-даа өскелер бүдүрүлгенин планныг онаалдаларын канчаар күүседип алырының арга-дарының, карылгаларны болдурбазының, күш-ажылдың сагылга-чүрүмүн белидерининг, коммунистерниң бүдүрүлгеге авангардчы ролюн болгаш оларның даандырган ажыл-херек дээш харысалгазын бедидериниң, курлавырлар камналгазының, ылангыя бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның шынарын өскижидериниң болгаш оон-даа өске үүлдериниң дугайында шүгүмчүлекчи ёзу-биле чугаалаанар.

Отчёт-соңгулдалыг хурал беш кижи составтыг партбюрону болгаш администрацияның ажыл-чорудулгазын партия организациязының контрольдаар эргезин боттандырар комиссияны соңгаан, коммунистериниң шүгүмчүлелдиг санал-онаалдарын барымзаалап, оларга үндезилээш, парторганизацияның шиитпирлээр ужурлуг чугула сорулгаларын айытган доктаалды хулээп алган.

М. МОНГУШ.
«Шынның» тускай корр.

Ыны Сат чөзрби чыл иштинде Чөөн-Хемчик районда СЭКП-нин XXII съездизи аттыг совхозта механизаторлап турар. Арга-дужулгалыг, хоочун механизатор бо чылдың лужут ажаалдазынга илепкейлиг киржип, норма ёзугаар 11 гектар черниң тараазын бастырар турган, ону 15-16 чедирип, онаалдазын ажыр күүседип келген.

Ур чылдарда кызымакай ажыл-ижи дээш коммунист Ыны Маадыр-оолович Сатты Совет чазак Кушажылдың Кызыл Тук орден-биле шаңнаан.

ЧУРУКТА: Ы. М. Сат.
В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

ШҮҮРЕП АПТАР

Долгаидыр турар бойдуска салларының талазы-биле ап көөр болзэ, целлюлоза-саазын комбинаттары удавас эн-не ырыг бүдүрүлгелер болу бээр чадавас.

БССР-нин Эртемнер академиязының ниити болгаш неорганиктиг химия институдунуң, Белоруссияның технологтуг институдунуң эртемленнери ынчаар санап турар. Олар саазын бүдүрүлгезиндеп үнер хирлиг сугларны арыгаарының идегелдиг болгаш бөдүүн аргазын чогаатканнар. Олар тускай химиктиг холумактарлаа чогаатпаан, шүүр кылдыр целлюлозаның болуп ажыглаар деп санаалданнар. Ону сутдан хоралыг бүдүмелдер шүүреп ап шыдаар кылдыр тускай аргалар-биле болбаазыраткан. Хуусаазы чеде бээрге, демги шүүрүү комбинаттың шегинче дедир апаргаш, оон аңаа саазын кылыр. Оон-биле кады шүүрелип калган химиктиг бүдүмелдер бүдүрүлгеге база эгиттинер.

СЭТА-ның корреспондентизи Д. Патыко ол методтуң шенелдези-биле танышып көрген. Ук эртемденнериң саналдаан технологиязы алырның бүдүрүлгелерин сугну арыглаан, катап ажыглаарынче долузуу-биле шилчилер аргазы бээр деп, ол бижип турар.

Минск.

16 ТОННАНЫ ДУЖААГАН

Хамаатылар норма-чижек ёзугаар мал-маганны өстүрүп, ногаа аймаан тараан, черле хууда дузалал ажыл-агыйлыг турарынче партия, чазак хун бүрү сагыш салып, тускай доктаал, шиитпирни үндүрүп турарын солуннардан помчуп, танышып турар бис. Ол ышкаш артыкшылдыг малмаганны күрүнеге дужаарын база айтып турар.

Бистиң Саглының чону хуузунда малды чүүн аяй-биле өстүрүп, артыкшылдыг малдарын күрүнеге дужаап турар. «Тыва» совхозтуң белеткелчизи Нина Монгуш август төнчүзүнде Саглыга кээп, мал хулээп ап чораан. Чүгле үш хун иштинде 52 бода, 78 баш шаар болгаш өске-даа малдарны саглыжылар дужааган. Ынчангаш 16 тонна эзт күрүнеге дужаатынган.

Чамдык белеткелчилер малды орта деңзилевес, оон күш-деңгелин-даа шын эвес, куду сортка бадырар таварылгалар тургулаар бөдүгай. Бо удаа мал дужааган улус хулээп алыкчы аныяк кыс Нина Монгушка кандыг-даа хөмүдал чок, харын-даа оон эптиг, эзлдек, шалыпкын, мергежилдиин мактаар болду.

Совхозтуң парткому болгаш кодээ Соведи мал дужаар кижилерге дуваны көргүзүп, чогуур хемчегларни алган. Ынчалза-даа ырак черлерде, ылангыгыя Арзайты, Оонага деп черлерде сарлыкчылар мал садар күзелдиг-даа турза, ону сүрүп кээп шыдавайн турар, малчын кижилерде чай база чок, чамдыктары аыт-хөл чок-даа болгулаардыр. Ынчангаш ыракта малчынларга барып, оларның малын хулээп алыр хемчетни белеткел черлерге шиитпирлээр ужурлуг.

К. КАРА-САЛ.

Коммунист дугайында чугаа

АЛЫС УТКАЗЫ

Кызыл хоорайга элээн каш чылдарның дургузунда доктаамал чурттап, ажылдап келген үелеримде, ажыл-ишке-даа, аңаа дыштанылга хүнериниде-даа бо-ла ужуражып, амырменди солуда бергилээрим тудугжу эш бар. Ооң адын Маар-оол Аракчаа дээр. Харнызыны ам чаа-ла үжеи ашкалак. Аныяк коммунист. Доктаамал ажылдап келген организациязы «Тыва тудуг» трест, амгы үеде ол 48-ки тудуг эргелелинде бызаңчылар бригадазын удуртуп ажылдап турар.

Амгы үеник тудугжузунуң ажыл-ижи-даа үре-түнелдиг, амыдырал-чуртталгазынга з з -ы-д а а аас-кежиктиг, өөрүшкүлүг. Тургузукчу ишке эрттирген хүн бүрүзү кандыг-ла бир чаа үүлге ону өөредип, чуртталгазын байдыр кээр. Ооң-биле ужурашкан санныдыла чугаа узун, солун болур. Чоокта чаа ужурашкаш, оон бригадазының ажыл-хереэнің дугайын сонуургаарымга, ол мынча дей-дир:

— Бригада ам үш кезек черде ажылдап турар. Бир балук Кызылдың дөрт дугаар микрорайонунда калбак панель хайындар-биле кылган 129 аял иштиг чурттаар бажыңны соңга, шала, рамаларын эптеп, шалазын база эжиктерин кылып турар. Өске бир балук Кызыл чоогунда чылда 12 муң ажыг баш хаванны тургузу азырай, семиртир комплексте ажылдап келген. База бир чугула тудуувус республиканың Министрлер Чөвүлелиниң бажыңы. Ооң иштики шеверлел ажылдары нарын: иштинге паркет шаланы безин чеди муң ажыг дөрбелчин метр черге чадар. Ынчангаш эң дуржулгалыг эштериисти чоруткан бис...

Чонунга буянныг тудугжу— тускай мергежил ооң амыдырал-чуртталгазының алыс утказы, эчис сорулгазы апаргай. Ооң күш-ажылчы стажы ам 17 чыл. Кызыл хоорайның дуржулгалыг тудугжуларының бирээзи Маар-оол Аракчаадан «Тудугжунуң ажыгучче канчаа сундуга бергейиңер ол?» деп айтырар болзунарза, ол үр-даа бодаанмайн мынча дээр:

— Ала төрел угумдан тудугжу кижи мен. Ачам шаанда МЧАЭ-ге, ооң соонда колхозка тудугжулап, чаңгыс чер чурттуглариниң бажын-суурун тудуп, хөгжүлер дээш, кара-кызыл ажылдап чораан кижи. Аас-кежиктиг амыдыралга ооң арттырып каан ажы-даа ол. Мээң төрээн черим Улуг-Хемде «Найырал» совхозка баар болзунарза, оон улуг-биче суурларында тудушпаан бажыңы хевер болдур йиин.

Амгы үеде ол улуг ажылагайының хой ажылдыг салбыры Үрбүнге Маар-оол төрүттүнгеш, ойнап өскен. Школа орууниче үнүп келген ажылчын эриниг эге базымнары аңаа эрткен. Алдан чылдар үезинде Маар-оол Кызылга чедип келгеш, өске үе-черге эшөөрү-биле кады Назаровскиниң тудугжу мастерлер школазынче өөренири-биле хапкан. Ийи чыл өөренгеш, ону чедиишкиниг дооскаш, тудугжу тускай мергежилдиг аныяк ажылчын боон төрээн Тывазынга эвээ келген. «Тыва тудуг» треске ажылдап кире бергени аңаа ёзулуг өөрүшкү болгай. Төрээн Тывазының төвүнге, барып-барып Оюн Лакпаевич Калзан, Семён Баянович Сайдан ышкаш сураглыг тудугжулар-биле кады ажылдаанын тулуг ажылынче сундугар арганы берген.

Ол тудуг ажылынга чаа-ла шуудан, бир чыл четкелек чорда, ону шериг албанынче кыйгырты берген, албан-хүлээлгенин төлөптиг эрттиргеш, кезээнин командылал черинден хөй шаңнал-макталды ап турган. Ленинчи Коммунистиг партияның кежигүнүнге база кирип алган. Шериг албанындан халашкан дораан-ла тудугжу коллективке турумчуп ажылдап, күзеп чораан хоорайынга доктаамал чурттай берген.

Халашкан солдаттың чаа тудугларга ажылы өөредилгези-биле кайсырлажып, чылдар биилдиртпейн эртип турган. Каш чыл мурнунда Маар-оол Кызылдың политехниктиг техникумуни база чедиишкиниг доозуп алган.

Ам Маар-оол Ховалыгович— дуржулгалыг бригадир. Бо чылын аңаа база бир өөрүүнүг чүве—улуг уруу Лаура бирги класска өөренип киргеи. А оон бичези чаптанчыг Алдын-Ай беш харлаар. Өг-бүленің хөрээжен эзэн Надежда Тулушовна база тудугжу кижи, шеверлекчи. Кызылдың № 4 профессионал-техниктиг училищезинің доозукчузу найысылалдың сураглыг тудугжуларының бирээзи Августа Васильевна Ельшованың өөреникчизи.

Тудугжу өг-бүленің чымыштыг ажыл-ижи кыштың чыкылама соогунда-ла, чайның ышкам ижинде-даа төрээн хоорайының овур-хевирин хүнбүрүде улам чаартып орар чаа тудугларга эртип турар, оларның холдары хаваргыже ажылдап тургаш, тутчуп каан чаа бажыңнары менге тураскаал дег артып калыр, кижилерни өөртүр, оларның чаагай чөрүүнүнга бараан болур.

Тываның сураглыг чогаалчызы Степан Сарыг-оол бодунуң бир шүлүүнге тудугжунуң чаагай ажылын мынчаар бижээнин таварылга эвес:

Январь кидин. Хүнде күш чок:
Шаңныг чиваар хаваннап турар.
Каш каът бедик тудуг кыры
Хайнып хөлээн, шаарандкыйын.
Үш-дөрт салгал соок-даа билбейн,
Үргүлчү аңаа улай чыргаар—
Кандыг бажың тудуп каарын
Хандыр бодап көрүүдем!
Туйбу, даштың назыны
узун—
Тудугжуну ажыр чурттаар.
«Эки кылган ажыл-үүле
Элеп читпес!» диижпи шин.

— Тудугжунуң ажылы буянныг болгаш хүндүткелдиг, ынчалза-даа берге, шилип алган ажылынга нэг күзелсорук, шыдамыккай чорук хөрөк—деп, Маар-оол Ховалыгович Аракчаа чугаалап орар. Улуг тудугларга ажылдап кириптерге, шынай-ла берге, эртен эрте турар, кежээ орай ажылдан чанар, чаа ажылдап эгелээн кижилерге баштайгы үезинде берге-даа боор. Ынчалза-даа бригада наймаалдыг болур болза, аңаа бергелер эвээш болгулаар.

— Силерниң бригадаларда тудугжу мергежилиниге бердинген мурнакчылар кымнарыл, Маар-оол Ховалыгович— деп, оон айтырдым.

— Бистиң бригаданың тудугжуларының хөй нуруузу өртүмак школа дооскаш, оон соонда Ак-Довурактың азы Кызылдың профессионал-техниктиг училищезин чедиишкиниг дооскан соонда боттарының тудугжу тускай мергежилинге дөрт-беш чыл улаштыр ажылдап каапкан, ажылынга хандыкшылдыг апаргаң өзулуг тудугжулар. Олар ам тудугжу ажылын берге дээш ара каап, «чиик ажыл» дилээр хире эвес эрлер. Оларга Сүт-Хөлден келген Оржак Эрес-ооллу, Тес-Хемден келген Сырат Диваны, Улуг-Хемниң Ак-Талдан келген Сергей Чүлүмүү база ол чер чурттуг Алексей Чамбалы болгаш өскелерни-даа хамаарыштырып болур. Ынчалза-даа тудугжуларының ачызында бригада планныг даалгазын ай, квартал саныда күүсеп келген.

Республика найысылалының тудугжуларының чаагай салгалының бирээзи, дуржулгалыг бригадир, коммунист Маар-оол Ховалыгович Аракчаа дег кижилер чөлүнга кезээде хүндүткелдиг болур.

А. АРАКЧАА.

МОЛДАВ ССР. «Молдплодовощпромнуң» Тирасполь-да агроулетпүр каттыжыышкыны ногааларны өстүрүнге болгаш болбаазырадып кылырынга, а ол ышкаш фруктулар сорттарын болгаш компоттар бүдүрүнге специализастаттынган. Каттыжыышкында ногааларны баштай болбаазырадыр он алды пунктулар, «Молдавия» совхоз болгаш дөрт консерва заводу бар.

Агроулетпүр каттыжыышкынының бүгү заводтары Ада-чурттуң амгы үеник дериг-херекселери-биле, а ол ышкаш ЭДЧ кежигүннери чурттардан, АКШ-тан, Италиядан келген дериг-херекселер-биле чепсегленген.

ЧУРУКТА: «Молдавия» совхозта помидорну баштай болбаазырадып кылыр пунктуда. Мында автоматтыг технологтуг шугумнар бар.

А. ЛЫКОВТУҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

Эртем болгаш техника

МӨҢГҮН ЧОК ФОТО-ЧУРУК

Риганың политехниктиг институдунуң химия факультединиң лабораториязында суук будүмелдер чокка чуруктарны кылып турар. Аммиак бузунга үндүрген чуруктар тускай быжыглаашкын негевес. Ону чырык дээрге ацгыланы бээр тускай химиктиг каттыжымышкынар дузазы-биле чедип алган. Оларда ховар металл болур мөңгүн чок, аңаа фотоматериалдарга ол эргежок чугула болгай. Чаа составты саазынга, пластмассага, шилге, ыяшка белеп-биле чыпшырып болур.

Латви эртемленнериин синтез аргазы-биле алган ол будүмелдери аңаа фотоэмульсияларга бодаарга чырыкка карарары дүргеи эвес, ынчалзажок оларның артык үүлдери хөй. Оларга хензиг ыяш үүлдерни тыттырып ап болур, бир сантиметрге каш мун шыйыг кире бээр. Ол ындыг шыкарлар чаа плёнканы техниктиг фотографияга калбаа-биле ажыглаар аргаы бээр.

Рига.

АГААР ӨСКЕРЛИРДЕ...

Атлантиканың техниктиг зоназынга океан-биле атмосфера эразында энергия солчуушкуну Совет Эвилелиниң девискээриниң дыка хөй кезиниге агаар өскерлиишкининге көскү салдарны чедирип турар.

Чоокта доозулган атлантика экспедициязының кылган түнели ындыг болган. Ол чеда иштинде атмосфера бөдүүн ыштыгы шинчилээриниң делегей программазынга киришпир ажылдап турган.

СЭТА-ның корреспондентизи В. Шамша экспедицияның киржикчилерни Одесса портунга уткуп алган. Алды корабльдиг отряд агаар болгаш суг масса-ларының шимчаашкинин шинчилээрин чаңгыс-даа хүн соксатпаан деп, ол дыннаткан. Радиозондулар болгаш автоматтыг станциялар дузазы-биле шоолуг шинчилеттинээн атлантика тропиктериниде дыка хөй медээ чыгынган. Европа дивинге агаарының кандыг турарын «башкарып» тодаралып турар чер харын-на ол деп специалистер санап турар.

Шенелде үезинде эртемденнер солун болуушкуну —Африка диптен доозунуг шуурганның океанче кээп турарын көргеннер. Ону ам-даа ханыз-биле шинчилээр аппаар. Ынчалза-даа суг кырынга чыдыпкан доозун ооң көрүнчүктелдирер аргазын дыка баксырадып турарын, а ындыг болганда сутнуң температуразының өскерлириниге, оон үстүү каттарынга чамдык өскерлиишкиннер болурунга чылдагаан болуп турарын ам безин чугаалап болур. Суттур, хөй чаавкыынар эрткен соонда, океан кырынга чыглы бээр дус чок сугнуң хөолбектериниң чоогунда черниң температуразы бир-ийи градус бөлик болганын экспедицияның киржикчилери тодараткан. Ол шинчилелдиң ужур-дузазы дыка улуг: океан кырының температуразы градусту эвээш кезин хире безин өскерлирге ыракта диптернин безин агаары өскерлип турар болгай.

Одесса.

ШИЛ САВАНЫ КАЯА ДУЖААРЫЛ?

Чурттакчы чонга садыг будүрүлгелериниң садып турар бараанларының ассортиментизи көвүдээн, оон-биле кады бараан саарылгазының хемчээли чыл санында өзүп турар. Магазиннерде деңзилеп садар барааннар-биле кады саазын хаптарлыг ийикпе, азы шил саваларда кудуп каап барааннар база бар.

Шил саваларны садып алыкчылардан хулээп алыр болгаш ону дедир эгидер айтырыгны Кызыл хоорайның садыг организациларында канчаар шиитпирлеп турарыл? Улус депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң садыг болгаш ниитинин чемненилгезинин, амыдырал хандырылгазының талазы-биле доктаамал комиссияның, хоорайның улус-чу көнтрөль комитединиң садыг организацияларында шил саваларны канчаар хулээп ап турарын хынаар комиссияның мурнунга ол айтырыгны тургускан. Ынчангаш бо чылдың июль, августа үк комиссияларның кежигүннери ол талазы-биле хыналда чоруткан. Оон түнели кандыг болганыл?

Хоорайда чурттакчы чондан шил хулээп алырын Кызылдың аъш-чем бараанларының садыы, ресторанар болгаш столоваялар треи чорудуп турар. Шил саваны чурттакчы чондан хулээп алыры колдуунда-ла Кызылдың аъш-чем садыынга хамааржыр. Ындыг турбуже, ук коллектив пиво заводунуң шил саваларын дедир эгилериниң планын ыракта чедир күүсеп турар. Ындыг байдалдың тургустунуп турарының кол чылдагааны болза, хоорайның аъш-чем садыында чурттакчы чондан шил сава хулээп алыр пунктуларның четкизин калбартыр айтырыгны кошкак шиитпирлеп турарында. Хоорайда тургустунган чурттакчы чондан шил сава хулээп алыр пунктуларның ажылы кошкак.

Амгы үеде хоорайда шил сава хулээп алыр тос пунктуну тургускан. Оларның четче ажылдавайн турары хынаалдан илерээн. Чижээ, № 6 пунктунуң ийи ай дургузунда сава хулээп алыр кижи чогуудан ажылдавайн турганы илерээн. Чурттакчылыг бажыннар девискээринге чедип, шил сава хулээп алыр дөрт пунктунуң үүгле чаңгызы ажылдап турган. Хоорайның чаа микрорайоннарының чурттакчыларынга таарымчалыг кылдыр шил сава хулээп алыр черни ында амдыгаа чедир тургуспаан.

Хоорайда бар шил сава хулээп алыр пунктуларның ниити байдалы ында ажылдап-даа турар, сава дужаапдаа келген кижилерге таарымча чок, кыжын өзөвайн турар. Оларны чаартып, эте тургузар айтырыгны хоорайның аъш-чем садыының удуртукчулары кичээнгейге албайн турар.

Хоорайда тургустунган шил сава хулээп алыр пунктуларның ажылдаарының хүн чуруму таарымча чок дээрзинге хоорайның чурттакчыларындан хөмүдалдар кирип турар. Ылангыя ажыл соонда, кежээки шактарда, дыштаныр хүнерде чурттакчы чондан шил сава хулээп алыры чедир шиитпирлеттинмейн турар. Кандыг-бир чылдагаан-биле шил хулээп алыр пунктуларның ажылдавайн баары чаңчыл апарган. Хынаалда чорудуп турган хүнде безин ийи пункт пиво заводу шилдерни чогуур үезинде сөөртүп албаан-биле оларның девискээри шил саваларыг харжактар-биле долган дээш чурттакчы чондан сава хулээп албаан. Дугуржулгада көрдүнгенин ёзугаар пиво заводу саваны айыткан үезинде сөөртүп чедирип алыр ужурлуг, ындыг турбуже ол графикти сагывас, ону хажыдар чоруктар пиво заводунуң талазында база бар.

Хоорайның ресторанар болгаш столоваялар треи чурттакчы чондан шил сава хулээп ап турар организацияларның биреэзи дээрзин үстүнде айыткан болгай. Ында шил сава хулээп алыр тускайлаан пунктулар чок. Саваны «Улуг-Хем» ресторанында, «Огонек», «Молодёжное» кафелерде, № 1, 4, 8, 10 столоваяларда хулээп ап турар. Ук будүрүлгелерде чурттакчы чондан сава хулээп алыр кижини тургускан, ындыг-даа болза, саваны ында-хаа хулээп ап турар.

0,5 литр хемчээлдиг шил саваны безин дужаары берге, ол ындыг турда, оон өске улуг хемчээлдиг саваларны дужаар дугайында чугаа кылган хөрээ бар деп бе?

Кызылдың аъш-чем садыы, ресторанар болгаш столоваялар треи, пиво заводу хоорайның чурттакчыларындан шил сава хулээп алыр ажылда бар четпеетерни чайлалып, ону чурумчуларын негеттинин турар.

В. ПОЛЕЖАЕВ.

Чарыштың кыйгызы:

ажыктыг чорук болгаш шынар

БРИГАДА—КОЛ КЕЗЕК

Ивановонуң К. И. Фролов аттыг пес-таавы комбинадының коллективи күш-ажылдың будурукчүлүүн бедиринің талазы-биле беш чылдың төнчүзүнге кордүнген көргүзүгүн ажырган. Ол чедиишкинни чедип алырына күш-ажылды организастаарының болгаш ийиг бериишкинин бригада аргазынче шилчээнин дузалаан. Ол арга келир беш чылда кол үндезин болур деп ажыл-агый механизмин сайзырангайжыдар дугайында СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң докталында айыткан.

Пес-таавыжыларга бригада аргазы чаа үүл эвес. Ындыгдаа болза, ивановожулар ону сайзырангайжыткан. Аргылга цехтеринге чаа станоктарны тургузуп, эде дерилгени кылганының соонда, мында улгаттырган комплекстиг бригадаларны тургускулаан. Ол бригадаларда аргыкчылардан, эдилекчилерден ангыда аарсар ажылдар кылыр ажылчыннар — ужуктакчылар болгаш өскелер-даа кирген. Ындыг коллективтерге бирги чергениң кол үүлү — бот-боттарын деткижери болур. Ол чогум-на ындыг деп чүвеге бүдүрөрде, аргыкчы Галина Постнованың ажылын хайгаараан, көрүп болур.

Ол амгы үениң сайзырангай 15 станогунда ажылдап турар. Ажылчын бодунуң станоктарын эргип чорда, дараазында өске станокта удазының төнер дей бергенин эскерип каап, чаа эргиги көжүптү. Ол станок ооңуу эвес, а Ирина Некрасованың. Ындыгдаа болза, бот-боттарын деткижериниң принциви ону чанында станокту хайгаарай каптар кылдыр өөреткен.

— Бис ам шуптувус «чаңгыс удазын-биле доңнашкан бис» — деп, Галина Постнова тайылбырлады. — Кайы-бир станоктуң доктаашкыны бүгү бригаданың ажылының түннелинге кеступ кэар болгай. Ынчангаш коллективте «кым станокче чоок болдур, ол ону катап ужуктаар» деп дүрүм быжыккан.

Бот-боттарын деткижериниң принциви мастерниң дузалакчыларынга база дүрүм алларган. Бир эвес станоктуң кайы-бир кезээ шуут үрелген болза, ону эдеринге шупту эдикчилер киржи бээр, «сээнин», «мээнин» дээр чүве чок. Ындыг арга техниканың ажыл чок турарын усчок кызырган.

Күш-ажылдың ажыктын бедидиринге таарыштыр ажылчын туруштарның хуваалдазын бригадада эде көрген. Аныяк ажылчыннарның чанында дүржүлгалыг дагдыныкчыларны тургускан. Будүрүлгеде ажылдап турар стажындан хамаарылга чокка ажылчын бүрүзү он беш автоматстаноктарны харылап турар. Ол дээрге көрдүнген нормадан ажыг.

Ындыг бригадаларны ам будүрүлгенің бүгү цехтеринде тургускулаан. Ангы-ангы мергежилдиг ажылчыннарның бот-боттарының мурнунга харыысалгазы бергөн, «ортумактар» улам кызын ажылдаар апарган.

А. ФРАНКОВСКИЙ,
СЭТА-ның корр.
Иваново.

РЕЙД ЭГЕЛЭЭН

Сентябрь 1-дөн эгелеп «Кичээнилер—уруглар!» деп рейд эгелээн. Ооң кол сорулгазы болза школачыларның, өлүгдө уругларның кудумчу шимчээшкининге озал-ондакка таваржыр чоруун болдурбазының хемчегдерин улам күштелдирери. Ону боттандырарынга кол рольду оларны кудумчу шимчээшкининиң дүрүмнери-биле чогуур өйүнде таныштырары ойнаар.

Кудумчуга чадаг-терге, мопед аймаанның башкарыкчылары кайы хамаан чок, улуг дүгөдээшкин-биле маңнадырын соксадырынче рейдини эрттирип турар үеде кичээнгей салыры эргежок чугула. Чолаачылыр техниктиг өөредилгени доктаамал эртип, орукка шимчээшкин дүрүмүнде немешкен чаа үүлдерни шингээдип ап турар. А чадаг-терге, мопед башкарыкчыларынга шимчээшкин дүрүмнерин өөредир ажыл бистің республикада кошкак тургустунган.

Чадаг-тергени хөй кезиннде-ле назы четпээн уруглар мунуп чобууру билдингир болгай. Чамдык ада-иелер уруг-дарыынга белек кылдыр мопедтерни база садып берип турарлар. Назы четпээн уругларына ындыг үүлдер садып бааринің мурнунда, оларга кудумчу шимчээшкининиң дүрүмнерин өөредири чугула дээрзин олар утпас ужурлуг. Ол ышкаш уруун азы оглун кудумчуга бодун шын, чурумнуг ап чоруур кылдыр өөредир, кижизидер ужурлуг.

14 хар четпээн уругларга кудумчунуң машина маңнаар оруунга чадаг-терге азы мопед башкарарын чөпшээреес. Ынчаарга кайа чадаг-тергелиг чоруп болуруг? Бажыннар девискээринге азы хоорай даштынга транспорт шимчээшкини эвээш оруктарга оларны башкарып болурун уругларга чөпшээрээр.

Мопед башкарыкчыларынга немелде негелдөлер база бар. Мопедти садып алгаш, беш хонук иштинде КАИ черинге демдеглеткен турар ужурлуг. Ону башкарып эгелээр мурнунда, ооң техниктиг байдалын ылап хынап алыр херек.

Чадаг-терге болгаш мопед башкарарынга хандыкшылыг аныяк кижилерни кудумчу шимчээшкининиң дүрүмнерине өөредириниң айтырын шиитпирлээриниң бир аргазы болза улуг кижилериң талазыдан оларже кичээнгей салыры, кудумчу шимчээшкининге оларны өөредири, транспортка өзал-ондакты болдурбас дээш ада-иелериниң, хөй-ниитиниң талазыдан тодаргай хемчегдерни алыры болур.

О. ДОБЫЧИНА.

БӨМБУРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА-ның корреспондентилери дыңнадып тур

ДУРЖУЛГАНЫҢ ҮНЕЛЕП ЧЕТТИНМЕС ҮНЕР ДӨЗУ

ВАРШАВА. (СЭТА). «Партия тургузуушкунуңуң чугула айтырыгларының дугайында» эш Л. И. Брежневтиң номунда сайзырангай социалистиг ниитилелдің байдалдарында Коммунистиг партияның ажылчорудулгазының ханы болгаш бүгү талалыг анализи бердинген деп, **ПКАП ТК-ның «Идеология болгаш политика»** деп журналы өнзалап демдеглээн.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң чогаалдарының чыылдазының польша дылда үнгениниге турааскаатқан чүүлүнге ол журналдың бижээни болза: эш Л. И. Брежневтиң ному марксизм-ленинизмниң теориязына чугула салыышкын болуп, ону СЭКП-ниң эң чаа дуржулгазыбиле байдыып, хамыктың мурнунда коммунизмниң материал-техниктиг базазын тургузарының талазына совет ниитилелдің удуртукчу болгаш углакчы күжү — Коммунистиг партияның ажылчорудулгазының кол угланыышкынларын көргүзүп турар.

Теоретиктиг ол ажылдарның аажок улуг төлептиг мөзүзү чүл дээрге, бодалдарның, идеаларның болгаш түннээшкининиң социализм идеалдарының тиилелгези дээш демиселдің мурнуу олуругунда турар шылгарангай [illegible] болгаш күрүне ажылдакчызы кижиге хамаарып турары болур деп, ол журнал демдеглээн. Ооң ады чаа делегей тургузуушкунуңуң лизы-бүрү талалыг практиказы-биле база чаа харылааларны чаңчыктыр тургустунуп турары-биле, коммунистиг ниитилелдің тургузуушкунунга СЭКП-ниң чингине угланыышкынын ажылдап кылганы-биле шуут холбадыг.

СЭКП, ооң Төп Комитеди болгаш СЭКП ТК-ның Чингине секретары болу болуушкунарның хөгжүлдезин кичээнгейлиг хайгаарап турарын Л. И. Брежневтиң ному база дагын бадыткаан. Эрткен үениң алдарлыг чаңчылдарынче көрүнмүшаан, совет удуртукчу амгы болгаш келир үениң аразында чарылбас харылааланы тургузуп турар. Партияның организакчы ролюнуң тодаргай үлегер-чижектерин көргүзери, салдынган сорулгаларны күүсеириниче ооң массаларны сырый каттыштырып болгаш мобилизастап билири, айтырыгларны шиитпирлээрин комплекстиг көөру, удуртулганың ленинчи стили — ол бүгү түүлдер кезээде өскерилбес ужур-дузалыг деп, «Идеология болгаш политика» журнал бижээн.

Коммунистиг тургузуушкунуң нарын сорулгаларын шиитпирлээрин чаартыкчы ёзу-биле көөрүнүң ужур-дузазын Л. И. Брежнев болдуңуң чугааларынга, чүүдеринге өнзалап демдеглеп турар. Сайзырангай социалистиг ниитилелге ниитилел харылааларын улам ынай сайзырангайжыдарының хөрөнге партияның удуртур ролюн, социалистиг демократияны сайзырангайжыдарын, амыдыралдың совет хевишин болгаш бүгү улустуң күрүнезин быжыглаарын ол бүгү талалыг көрүп турар.

СЭКП-ниң болгаш Совет күрүнезиниң дуржулгазынга, Советтер чуртунда болуп турап чаа болуушкуннарга база ажыл-хөрөктерге шуут тодаргай үнелээшкин, делегей байдалынга болгаш ооң хөгжүлдезиниң угланышкынларынга ханы анализ эш Л. И. Брежневтиң номунда бердинген. Партияның база социалистиг хөгжүлдениң оруунга баштай кирген күрүнениң үнелиг дуржулгазы бүгү коммунистерге аажок улуг ужур-дузалыг деп, Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының ТК-ның журналы өнзалап демдеглээн.

ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАР

ГАВАНА. (СЭТА). Вьетнамның Коммунистиг партиязының ТК-зының Политбюро кежигүнү, Вьетнам Социалистиг Республиканың чазааның Премьер-Министри Фам Ван Донг баштаан вьетнам партия-чазак делегациязы албанның найыралчы аян-чоруун кылып, Кубада чоруп турар. Вьетнам делегациянын болгаш Кубаның Компартиязының ТК-зының бирги секретары, Куба Республиканың Күрүне чөвүлелиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Фидель Кастро баштаан куба делегацияның аразында чугаалажыышкыннар Гаванага болган.

Эвилен, найыралчы байдалда эрткен чугаалажыышкыннар үезинде делегей байдалының айтырыгларын болгаш кайы-даа таланың сонуургаш турары өске-даа айтырыгларны чугаалашкан. Иштики болгаш даштыкы политиканың айтырыгларын дугайны талаларның туруштарының дүгжүп турары бадыткаттынган.

ГАВАНА. (СЭТА). Пекинчи удуртулганың улустарның ёзулуг эрге-ажыктарынга, бүгү делегейде тайбың болгаш социализм хөрөнге өжөөнешкек политиказының реаксылыг ужур-утказын Вьетнам Социалистиг Республиканың чазааның Премьер-Министри шүгүмчүлеп, чүве чугаалаан. Вьетнамга удур болдуңуң агрессчи политиказын боттандырбышаан, маонстөр социнстиг Вьетнамның чонун кулданын алырын болгаш ооң уламындан Мурнуу-Чөөн Азиага боттарының эжелекчи планнарын боттандырарынга кара туразында ажылай бээрин бодап турарлар деп, Кубаның «Боэмиа» журналының айтырыгларынга харылап тура, ВСР-ниң чазааның баштыны өнзалап демдеглээн.

Кыдат агрессорлар чогуур ойтур шавышкынны алганнар. Бир эвес олар бистің төрөөн чуртувустун хамаарышпас чоруунче болгаш кым-даа дээп болбас девискээрниче база дагын халдаарын ораладжыр болза, ежөөн негеп алышкыны улам-на кадыгрыпин болур деп, Фам Ван Донг демдеглээн. Тиилелгеде бүзүрелдиг бис, чүге дээрге бистің улузувустун кужун билир болгаш боттарыныстың демиселивиске Совет Эвилелинин, Кубаның, социалистиг өске-даа чуруттарның болгаш бүгү депшилгелиг кижи төрелгөнинің деткимчезинге даянып турар бис.

Каза-даа каттышпас чуруттарның күрүнелер болгаш чазактар баштыңнарының алдыгы конференциязының түннелериниң дугайын чугаалап тура, Фам Ван Донг ол шуулган революстуг, депшилгелиг күштерниң империализмни болгаш делегей реакциязын ашкан чаа улуг тиилелгези, каза-даа каттышпастар шимчээшкининге чаңгыс-эвтен быжыгларынга база бир чугуда базым болу бергенин өнзалап демдеглээн.

Фам Ван Донгтуң харыызы

УЛАМ ӨСПҮШААН

ПНОМПЕНЬ. (СЭТА). Кампучияның Улусчу-революстуг Чөвүлелиниң бүгү-ле күрүнелер-биле найыралдың болгаш кады ажылдажылганың харылааларын доктаадып тургузарынче угланган принципиалдыг даштыкы политиказын, Кампучия Улус Республиканың чарлаан тайбыңга ынаажылдыг угланышкынын делегейде улам хөйү-биле хүлээп көрүп турарын Кампучияның СПК дээр информация агентилелиниң тайылбырында демдеглээн.

Каза-даа каттышпас чуруттарның күрүнелер болгаш чазактар баштыңнарының Гаванага алдыгы конференциязы ажыттынган үеден бээр безин Кампучияның Улусчу-революстуг чөвүлелин хүлээп көргенинин дугайын Панаманың, Никарагуаның, Сейшел ортулуктары Республиканың, Гвинеяның болгаш Гренаданың чазактары мөдеглээн. Делегей ниитилежилгезинин кежигүннери—чаарби үш чурт Кампучия Улус Республика-биле дипломаттыг харылааларны доктаадып тургузарынга белениниң дугайын шагда мөдеглээн.

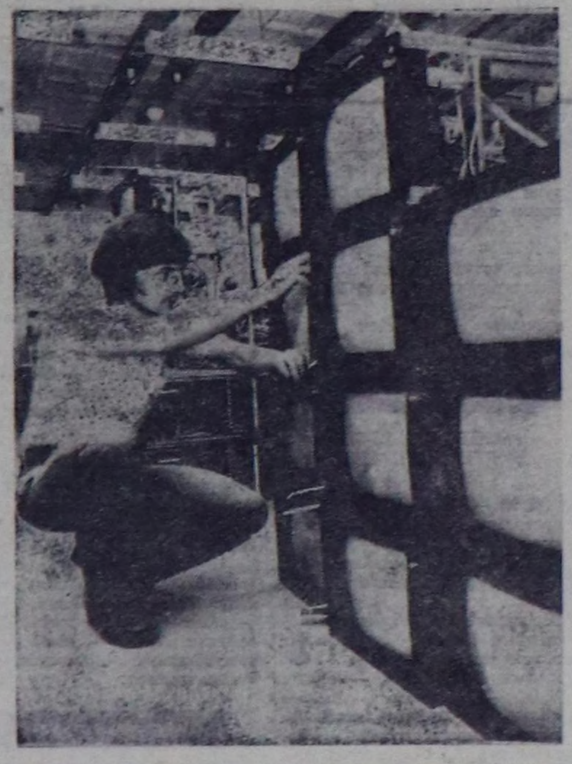

ОБЪЕКТИВТЕ — ВЕНГРИЯ

Сөөлгү чаарби чылдың дургузунда харылзааның венгр техниказын Совет Эвилелинче үндүр садары 30 ажыг катап өскен. Амгы үеде республиканың элээн наш будүрүлгелери 1980 чылдың Олимпий оюннарынга дериг-херексеалдерни белетеп турар.

ЧУРУКТА: Балатонбогларда «Хирадаштехника» будүрүлгениң заводунда телестудиялларга болгаш тайылбырлаачылар кабиназынга өөнүг мониторлар эптээр цехте.

МТИ —СЭТА-ның фотозу.

МЕНГИСТУ ХАЙЛЕ МАРИАМНЫҢ МЕДЕГЛЕЛИ

АДДИС-АБЕБА. (СЭТА). Эфиопияның болгаш ССРЭ-ниң аразында харылаалар билчишкиннин, хүндүлежиишкиннин болгаш пролетаржы интернационализмиң принциптеринге таарыштыр тургустунуп турар деп, эфиопи найысылалга болган парлалга конференциязынга Социалистиг Эфиопияның Төп шериг административтиг чөвүлелиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Менгисту Хайле Мариам мөдеглээн. Тайбың, демократия болгаш социализм — дээш, империализмге, неоколониализмге болгаш расизмге удур демиселге сорулгаларның ниити чоруу ийи чүүлү каттыштырып кара туразында ажылай бээрин бодап турарлар деп, Кубаның «Боэмиа» журналының айтырыгларынга харылап тура, ВСР-ниң чазааның баштыны өнзалап демдеглээн.

Кыдат агрессорлар чогуур ойтур шавышкынны алганнар. Бир эвес олар бистің төрөөн чуртувустун хамаарышпас чоруунче болгаш кым-даа дээп болбас девискээрниче база дагын халдаарын ораладжыр болза, ежөөн негеп алышкыны улам-на кадыгрыпин болур деп, Фам Ван Донг демдеглээн. Тиилелгеде бүзүрелдиг бис, чүге дээрге бистің улузувустун кужун билир болгаш боттарыныстың демиселивиске Совет Эвилелинин, Кубаның, социалистиг өске-даа чуруттарның болгаш бүгү депшилгелиг кижи төрелгөнинің деткимчезинге даянып турар бис.

Каза-даа каттышпас чуруттарның күрүнелер болгаш чазактар баштыңнарының алдыгы конференциязының түннелериниң дугайын чугаалап тура, Фам Ван Донг ол шуулган революстуг, депшилгелиг күштерниң империализмни болгаш делегей реакциязын ашкан чаа улуг тиилелгези, каза-даа каттышпастар шимчээшкининге чаңгыс-эвтен быжыгларынга база бир чугуда базым болу бергенин өнзалап демдеглээн.

Эфиопияның болгаш ССРЭ-ниң аразында харылаалар билчишкиннин, хүндүлежиишкиннин болгаш пролетаржы интернационализмиң принциптеринге таарыштыр тургустунуп турар деп, эфиопи найысылалга болган парлалга конференциязынга Социалистиг Эфиопияның Төп шериг административтиг чөвүлелиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Менгисту Хайле Мариам мөдеглээн. Тайбың, демократия болгаш социализм — дээш, империализмге, неоколониализмге болгаш расизмге удур демиселге сорулгаларның ниити чоруу ийи чүүлү каттыштырып турар деп, ол өнзалап демдеглээн.

Аар-берге шылгалдаларының шаңында эфиопи революциягa Совет Эвилелиниң көргүскен ак сеткилдиг дузаламчызы пролетаржы интернационализмиң күжүн бүгү делегейге тодаргай көргүскен болгаш бүгү талаларга ийи талалыг ёзулуг харылаалар ийи чуруттуң аразында найыралды база кады ажылдажылганы быжыглаарының болгаш калбартырының оруунга чаа чугуда үечада болу бергөн.

Социалистиг Эфиопияга күрүнө тургузуунуң айтырыгларына доктаагаш, шилип алдынган орук-биле эфиопи революциянның чөдиишкиннинг бурунгаалдарына эргежок чугула негелде болза марксизм-ленинизмиң принциптеринге үндезилээш, ажылчы чоннарның партиязын тургузары ол болур деп, Менгисту Хайле Мариам өнзалап демдеглээн. Ол партия социалистиг тургузуушкунче шилчилиниң чаа үе-чадазында эфиопи улустуң демиселин башкарар организакчы болгаш башкарыкчы күш болу бээр деп ол чугаалаан.

БУРУУ ШААП ТУРАР

БЕЙРУТ. (СЭТА). Төрөөн черинче өөн келир болгаш аңаа хамаарышпас палестин күрүнөн тургузар эрге-биле кады бодуңуң кол национал эргелери дээш демиселди Палестинаның араб улузу үргүлүүлөр деп, Палестинаны хостаарының демократтыг фронтузунуң удуртулгазының Кэмп-Дэвид дугуржулгаларынга ат салганының бир чыл оюнга холбаштыр үндүрген медеглелинде айыткан.

Амгы үеде Палестинаның араб улузундан болгаш ооң кара чаңгыс хоойлу ёзугаар төлөөлекчизи болур Палестинаны хостаарының организациязында чажыды-биле Йордан хөмнің барыын эринде болгаш Газа секторунда израиль өжөлдөги херек кырында быжыглап турар «административтиг автономия» деп аданар ёзу-чуруму тургузарын бралдажыр турар чаңгыс талалыг дугуржулганың киржикчилерин документтиг шыгыызы-биле шүгүмчүлээн.

Палестинаның удурланышкын шимчээшкининиң хүрээлеңин чаарынче болгаш бүгү араб национал-хостаалгалыг шимчээшкинге согуг таварыштырарынче угланган америк империализмиң болгаш ооң ужур-дузалыг деп, «Идеология болгаш политика» журнал бижээн.

Коммунистиг тургузуушкунуң нарын сорулгаларын шиитпирлээрин чаартыкчы ёзу-биле көөрүнүң ужур-дузазын Л. И. Брежнев болдуңуң чугааларынга, чүүдеринге өнзалап демдеглеп турар. Сайзырангай социалистиг ниитилелге ниитилел харылааларын улам ынай сайзырангайжыдарының хөрөнге партияның удуртур ролюн, социалистиг демократияны сайзырангайжыдарын, амыдыралдың совет хевишин болгаш бүгү улустуң

ЭВИЛЕЛДЕШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАРДА

⊙ РСФСР

Ленинградтың А. А. Жданов аттыг судно тудуушкун заводунга социалистиг чарыштың түннелдерин үндүрер үезинде план күүсеалдезиниң хуузу моон соңгаар кол көргүзүг түннел болбас, Цехтер коллективтериниң аразында күш-ажылчы чарыштың орнизастаарының чаа системазын ыңдаа нептереткен. Ук система хамыктың мурнунда эн-не бедик шынар көргүзүглерин чедип алырынче ажылдакчыларны чигелеп турар.

— Эрткен айда стайель цехиниң коллективи шалыпчы ажылдаан — деп, завком даргазы М. Шальгин чугаалаан. — Тергиин дээн кыска хуусаада базаа бир сулвонуң корпузун кылырын дооскан, планда өлүүн ажып турар ажылды күүсеткен. - Бичалзажок маадар цеги бирги черни алаан деп саанаан. Ооң чылдагаазы болза монтажчылар ажыл шаңнадан дашкаар ажылдың күсели-биле ажыл төлевирииниң фондузун ажыр чарыгдаарын болдурган.

Кажан будүрүлге хемчеэлин кол түннел кылдыр саанап турган үеде, чарыштың мурнундагы негелдерин ёзугаар болза стаельде чедип алдынган түннелдерни харын-даа шаңнал-биле демдеглеп болур турган ийик. Чаа системе тиилекчилериниң бедик түннелдерни чедип алырын негеп турар: эвээш саныг ажылдакчылар-биле бнаалданы хуусаазында күүсеткеннер.

Судноларр тудуушкун заводунда чарыштың кол түннел күш-ажылчы курлавырларны ажыглаанының деңнели бедик болдур, кым эвээш күштерни үндуруп турган, хөй чүвени кылган болдур, олар социалистиг чарыштың кол тиилекчилери болуп турар. Будүрүлге фондуларын ажыктыг кылдыр ажылдап, чаа техниканы нептередип, будүрүлгениң үзүктелиишкин чок ажылдаарын бедидип, коллективте мораль байдалды экижидип турар кижилер ону чедип ап болур дээрзин чайгаар билдингир-дир.

Чаа система хөй-хөй үнелиг эгелээшкиннерге идиг берип турар. «Планнаашкынны экижидер база будүрүлгениң ажыктын болгаш ажылдың шынарын бедидиринге ажыл-агый механизминиң салдарын күштелдирер дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң докталында чаржып турарларны хамыктың мурнунда шынар көргүзүглерни экижиткени дээш шаңнал фондузундан деткин шаңнаар дээн кол үүлүнге ол системе шуут дугжүп турар.

⊙ КИРГИЗИЯ

Тараа кезилдези — 79-ка оң алышкылар коммунистер болгаш комсомолчулар Шельдерниң салыышкынын бедин-биле үнелеп көргенинин демдээ болза, ол күш-ажылчы салгалдың чуртап, ажылдап турары Чалдовар суурда будумчуну оларның ады-биле эдааны болган. Бо тараажы өг-бүленің кежигүннери Панфиловский районуң «Нива» колхозунуң бүгү дужүдуңуң чартык кезин хирезин—барык дөртен муң центнер тараны бастырган болгаш ховудан сөөрткен. Коммунист Егор Шель баштаан ажаап алышкын-транспорт звенозун тараа кезилдезинин түннелдерин ёзугаар районда эн-не эки звено деп саанаан.

Он алышкыларның адазы Петр Шель барык дөртен чылларда комбайн-биле тараа кестирип келген. Хөй чылдарда ол социалистиг чарышка тиилекчи болуп келген. Ол бодунун байлак дуржулгазын оолдарынга эстафета кылдыр дамчыдып берген. Оолдарының улуу Егор адазынга дузалакчылап ажылдап турган. Ам Егор мергежилдиг чажыт үүлдерин шиңгээдип алгаш, он бешки чылда дужут ажаап алышкынында ажылдап турар.

Механизаторларның салгалы дөрт комбайн болгаш ол хирс саныг автомашиналарлыг ховуларда ажылдап турар. Егор Шельдиң экипажынга алдар болдурган күш-ажылчы алдарның тукчугажын бо сезонда каш улаа көдүрген. Комсомолчулар Александр, Андрей, Иван акызындан база-ла дудак чок ажылдап турарлар. Чолаачылар Шельдер комбайнларын тарааны өйшаанда дужүрерин базылаптыг хандырып турганнар.

Ажыл-агыйда тараа кезилдезин аңаадгызындан будун чартык неделя эрте дооскан.

⊙ БЕЛОРУССИЯ

«Өөрүшкүнүң үш өөнү» деп калбак метражтыг документалдыг фильмин Белорус ССР-ниң кызыл, ногаан болгаш ак үш өөнүг күрүне түгу-биле атташ кылдыр аданан. Фильм республиканың экраннарында үнген.

Каш-каш салгалдарының кино документалистери фильминиң авторлары болганнар. А оларның улуглары Октябрьның баштайгы базыныкарын тыттырар аскежиктиг болганнар, оларның чогаалдыкчы салгакчылары бөгүн коммунизм тургузуушкунунуң сорукчиирикчи чыл дөмдеглелдерин тыттырып турарлар.

Ада-чуруттуң Улуг дайынының чылдарында белорус партизаннарының, Совет Армиянын дайынчыларының эрес-маадырлыг чоруктарын фильмде база көргүскен.

Шаандагы шагны амгы үе-биле деңнештирип көргүскенин кайгамчыктыг. Чогум-на шак ындыг удуулаышкак чоруккa фильмин тыттырып, чогаалып турар бис деп, фильминиң авторларының бирээзи ССРЭ-ниң Күрүне шаннылының лауреаты И. Вейнерович чугаалаан. Чижаа, шаандагы шагда бодунуң бичин кесиннде черин чаржынчыг өзүк аңдазын-биле тараанын ашактың чарыг турарын көрүкчүлер фильмдеи көөрлер. А ооң дараазында ол-ла тараанын ашактың уругларының уругларын чыскаалган хөй тракторларын чуруттун тараажыларынче өөрүүн турарын фильмде көргүскен. Ындыг деңнештирилер ажы-дуңмалышкы совет өг-бүлеге белорус улустун кылган үүлү-нштериниң өндүр чаагайын хандыр билип алырынга дузалап турар.

⊙ КАЗАХСТАН

Чогаалчылар И. Минутко, А. Тихомиров биле Б. Абдразаков оларга кур черниң хүндүлүг адын тывыскан. Литераторларың барын чорааны «Баталинскийге совхозтун коллективи кедээ күш-ажылдың маадырларын, баштайгы кур черниң эрес-соруктуг чоруун көргүскени дээш оларга бо төлептиг атты тывыскан.

Юбилеалыг ажаал алынышкында сөстүн хөй мастерлери ажылдап турарлар. Шулукчулер, өрөө чогаалыкчылары хөй тараа дээш тулчуушкунну чорудуп турар маадырларга боттарының ам чогаалып турар номнарын таныштырар дээш сомгу областарже чогаалыкчы ада-чоруккe аттанышканнар.

Кур черниң чыл демдеглели — Казахстанның чогаалчылар организациязының она болгаш доктаамал сагыш салмышкыны. Кедээ темага бижип турар шулукчулериң болгаш өрөө чогаалыкчыларының конференциялары, семинарлары чаңчыл болу бергөн. Улустун эрес-маадырлыг чоруун алгаш өөрүп турар «Чөрнің арын шыраалы», «Алыс кузелдин чалгынчылары» болгаш өске-даа чыныгы номнарны кур черни шиитпирлээн алырын эгелээнинин бөдөр 25 чыл бүрүнге турааскаал болдурган.

⊙ МОЛДАВИЯ

Архитектура ансамбли Окю-Алб суурнуң овур-хевирин тамыттынмас кылдыр чаарткан. «Октябрьнин 60 чылы» колхозтун төп суурунга ону тургузарын дөдскан. Административтиг-культура төвүлелиниң хөй-хөй үнелиг бинилери, ортумак школаның үш кат бажыңы, амыдырал хандырылга бажыңы, уруглар сады бар.

Дөрт чыл мурнунда кедээ Советтиң сессиязынга депутаттар төп суурну чаагайжыдар дугайында сомгукчуларының чаңгыларын чугаалажып көргөн. Ажыл-агыйга тудуг материалдарын шуут будүрүп эмгелеп тургузарын шиитпирлээн. Бригадага ажылдап турган депутаттар болуу объектилерни тудуп турарын контрольга алган.

Сомгукчуларының чаңгыларын күүсетиишаан, депутаттар турттарга бажыңнарлыг, гараждарлыг, чүве шыгжаар өөр бажыңнарлыг болгаш өске-даа ажылдагай тудугларлыг чаа кодаңнарны тударынга база дузалаанар. Ам бөлүн хөй өг-бүлелер ындыг чаа бажыңнарже көжүп киргилээн.

Суурну чаартырынга чыл бүрүдө колхозтун будун чартык миллион рубль орулгазының дөрттүн бир кезиин чарыглап турар. Ол ажыл-хөреңги-биле эмнелге, аптека, пионер лагерин, колхозчуларның дыштанар бажыңын база туткан.

(СЭТА-ның корр.).

В. И. Ленинниң төрүттүнгенинден бээр 110 чылынга

ШУШЬ ХЕМНИҢ ЭРИИНГЕ

(Орук демдеглели)

Чайгы дыштанылга үезинде Чадаананың дугаары үш школазының башкылары болгаш бөлүк өереникчилери-биле кады Шушенское суурга аалдап чорудувус. Бүгү делегейниң ажылчы чонунуң баштыңчызы В. И. Ленинниң барык-ла сезен ажыг чылдар мурнунда хаанның чазактың шөлүлгезинге турган черии көргеш, сагыш-сеткили дүвүревейн барбас кижи тывылбас.

Совет Эвилелинде бүгү-ле үнелиг ленинчи черлерден Шушенское онзагай черии ээлеп турар. Маңаа баштыңны 1897 чылдың май 8-тен (эргэ сан-биле май 20) 1900 чылдың январь 29-ка (эргэ сан-биле февраль 10) чедир чурттап турган. Владимир Ильич борта турган, «Россияга капитализмниң хөгжүлдези» деп бүгү-делегей ужур-дузалыг ажылын болгаш өске-даа хөй санныг чогаалдарын бижээн.

1897 чылдың часкы чылыг хүннериниң бирээзинде аныяк В. И. Ульянов Шушенскоеге келгеш, тараачын А. Д. Зыряновтуң бажыңына турумчуп алган. Он тоску чүс чылдың баштайгы чартыында туттунган бо бажыңга кирип келген кижи бүрүзү «эн баштай Ильич маңаа кирип келгеш, чүүү бодажык ирги, ол хүн агаар-бойдус кандыг турган ирги...» дээн ышкаш өскеде-даа хөй-хөй бодалдарга алзы бээр. Чүге дээрге ол бажыңны бичин-даа өскертпейн, хевирдүрүзүн болгаш ынчангы аянчинчизин олчаан камгалап арттырган болгай.

Ильичниң чурттап турган өрээлин. Ыяштан чазап кылган бөдүүн эт-сеп, столда керосин лампазы, ханада барометр, полкада болгаш столда номнар, солуннар.. Маңаа Ильич Н. К. Крупская келгиже чедир чурттаан. Сонгадай Зыряновтуң кажаа-хораазы болгаш оон бичии ындында талдар, теректер үнгеп Шушь хемниң эрии...

Суур чоогунуң арга-арыгларынга В. И. Ленин аңнап, балыктап, агаарлап мага хаңган. Эрии дургаар хадылар үнгеп Перово хөлдүн кыдыында аңчы Иван Ермолаев-биле куштап чоруп турган, хонуп-дүжүп турган чадырын олла черинде тургускан. Бо тураскаалдыг черлерге чоруп турган, баштыңчының болдуунун болгаш кайгамчыктыг ажылгырын, тура-соруктуун улуг-биче эскурсантылар улам ханы билип алыр. Суурнун мурнуу-чөөн талазында, хадылар аразында бедиш үне берген, дуруулар турлаа өлезиниг тейжигештерге барган кижи бүрүзү улуг эвес бедиктен чайгы хүннүң ак-көк дүдүскээнге шымны берген ногаан делгемнерни, карак чепес шөлдерни, чүгле аяс хүннерде тода көстүр Саян дагларының сыннарын сагыш-сеткилинге ханы хөлзээнин чок көрүп шыдавас ийик.

Саян сыннары... Дуруулыг тейден оларже көрүп алгаш турарга, сезен ажыг чыл бурунгаар моортан В. И. Ленин база-ла Саяннарже көрүп алгаш, үр-ле боданып тургулааны каракка көстүп кээр.

Дуруулыг тейже сес класстың өереникчизи Сергей-биле үне бердим. Өөрүүс тейден дүжүп баткаш, хадылар аразында шыкка дыштанып олурдулар. Сергей менче көрүп келгеш:

— Ленин бо тей кырынга туруп алгаш, Тыва чурту бо Саян ындында деп бодап туржук ирги бе?— деп айтырды. Кезек боданып чоруй, чугааладым:

— Бодавайн канчаар. В. И. Ленин 1897 чылда каш харлыг турган-дыр?

—1897 чылда... адыр-адыр, чээрби чеди харлыг турган шыкажыл — деп, Сергей оожум санай-дыр.

— Ол он чеди харлыында-аз политиктиг ажыл-чорудулгазын эгелей берген болгай. Азияда, Европада кандыг-кандыг улуг-биче күрүнелер барын, кандыг-кандыг биче буурай улустар аңгы-эңгы капиталистиг чурттарының аспаанда дарладып турарын кайын эндээр боор... Ону чугаалап турумда, Сергейниң ийи караа артында чырып келди.

В. И. Ленинниң М. А. база М. И. Ульяновтарга бижээн чагааларындан мындыг олуруглар кижи сагыжынга кирип кээр:

«Эргим авай! Бо неделяда сээң ийи чагааңны (20. IV болгаш 24. IV) алгаш, сөөлгүзүнге харыны моон бо кежээ чоруур баштайгы почта-биле харыыладым. Моон чагаа кажан чеде бээрин, ай, хүнүн аан, айтын каар сеи... Шушенское багай эвес суур-дур. Боду мырыңай ак черде турардаа болза, ийи-бир бырыстаа хире черде арга-ыяш бардыр. Моон Енисейже дорт орук-даа болза, Шушь хем мырыңай суур чоогунда агып чыдар, а оон ыңайлааргa (1—1,5 бырыстаа) Енисейниң улуг адыры ырак эвес. Аңаа эштип-даа болур. Горизонтуда Саян даглары болгаш оон илчырбе сыннары, чамдыктарының баштары мырыңай ак, оларнын хары кажанда-даа эриир деп бе. Ындыг болганда чурумал талазы-биле чүве чок эвес, ынчангаш мен Красноярскиге-ле «Шушь чоогу, Саян сынның эдектери...» деп шулук-даа бижип ордум. Амдыызында ол шулүүмден аңгыда чүү-даа биживедим!

18. V. 97 ч.»

В.И. Ленин ЧДЧ т. 55, арын 34—36).

Төрелдеринге бижээн чагаларындан бо одуругларны кижи номчуп ора, Ильичниң өндүр улуг овур-хевирин, оон бойдуска ыяан, болгаш кичээнгейлин, эскерличелин дораан-на билип каар...

Ам удавас баштыңчының төрүттүнген хүнүнден бээр 110 чыл болурунга бүгү чурт, бүгү делегейниң ажылчы чондары белеткенип турар. Делегейниң ажыл-ишчи кижи бүрүзүнүң чүрээнге эң чоок, эң эргим Владимир Ильичниң тураскаалдыг чер бүрүзү кандыг-даа нацияның сагыш-сеткилин хөлзеткейн барбас. Ол тураскаал үе эткен тудум чүүден ыдык, эргим, чоок боop, саяа-саяа кижилериң өөрүшкүзүнүң маңнайы боop артып каар.

К. МОНГУШ.

Чөөн-Хемчик район.

ОРГАНИЗАСТЫГ ЭГЕЛЭЭН

Бии-Хем районнуң «Союзпечать» салбыры келир 1980 чылдың солуннарынга болгаш журналдарынга чагыдылга кампаниязыны организастыг киргей. ССРЭ-ниң харылзаа министриниң дүжаалында негелделерни хажыпайн, бо чугула политиктиг кампанияны бедик деңнелге эрттирери чугула сорулгавыс.

Парлалга чагыдылгазының кампаниязынга утку-штур чер-черде партия организациялары белеткел ажылын чорудуп, хамыктың мурнунда парлалганың хөй-ниити тарадыкчыларын четчелээн. СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи партия организацияларында ажылды контрольга ап, ажылды удуртуп турар.

Август төнчүзүнде парлалганың хөй-ниити тарадыкчыларының, харылзаа салбырларының начальниктериниң болгаш почтачыларның хуралын арттырген. Аңаа парлалга чагыдылгазының үезинде номчукчуларның күзелин барымдаалаар, оларның күзээни солуннарны болгаш журналларны чагыттырарынче кол кичээнгейни утландырарын чугаалашкан. Ол ышкаш албан черлеринге чагыдылгаларның хемчээлин кызырарын ССРЭ-ниң харылзаа министриниң дүжаалында айыткан, ону барымдаалаар апаар.

Бо хүннерде районнуң чурттакчылыг чер бүрүзүнде чагыдылга чоруп, 2787 төп журналдарны бии-хемчилер чагыдып алганнар. Төп солуннар, журналдар-биле чергелештир республика солуннарының чагыдылгазы хүн-бүрү немежип турар. Чижээ, «Тувинская правда»—305, «Шын»—83, «Тыванын аныяктары»—59, «Молодежь Тувы»—103 экземпляр чагыттынган. Бо дээрге сентябрьнын баштайгы чартыының дургузунда чагыткан солуннар-дыр.

Парлалганың хөй-ниити тарадыкчылары: район эмнелгезинде Н. Полусина, «Сельхозтехникада» В. Березина олар эң идепкейлиг ажылдап турарлар.

Н. ДЬЯЧУК,
районнуң «Союзпечать» салбырының начальниги.

Ийиги Бүгү-россия рейдизи чоруп тур

ХӨГЛҮГ, СОЛУН БОЛЗУН

Кызыл-Тей суурнуң Культура бажыңы кышка канчаар белеткенгени бижинр бодадым. Даштындан көөргe көрүштүг, делгем бажың-на болгай. Чайгы үеде чугайлаан, дозулаан. Ыяш кажаазында эвээш одаар ыяш бар. Ону четчелевес болза, ам мырыңай кыш дүжер дей берген ышкажыл.

Культура-массалыг ажылдарны организастап чорудар болза, Культура бажыңы шынаплa таарымчалыг. Тускай өрээлдер бар, оюн-концерт организастаарынга чер четчир. Ынчалза-даа ажыл кошкак организастаттынган. Культура бажыңының директору Ооржак Дакалдың талазындан инициатива эвээш, оюн-концерттерни, диспуттарны, дыштанылга, ужуражылга кежээлерин эрттирбейн турар.

Кижизидилге ажылынын ёзулуг төвү Культура бажыңы-ла болгай. Чоп ортузунга массалыг ажылды чорудар төп ол-дур. Херек кырында байдал ындыг эвес болурга, черле таарымча чок.

Культура бажыңынга аңгы-аңгы бөлгүмнер ажылын чүге организастап болбас деп. Ыры, танцы бөлгүмнери, хомусчулар, сыгытчылар ансамбли, хылдыг хөгжүм оркестри дээш чүү тургузуп болбазыл. Хамык ужур инициативада. Тускай эртемниг кадрлар чок боop турары база таарымча чок.

Культура-массалыг ажылдарга аныяктар боттары база идепкейлиг киржип, идепкейлиг чоруп көргүзер болза, эки. Культура бажыңының ажылын сегидиннге олар база улуг-хуузун киирер болза ажыл-херек бүдүүгүр болуру чугаажок. Ынчан клубка хөглүг, солун алаар.

О. ДАЛБЫН.

Өвүр район.

ДЕМНИГДЕ

Көдээниң культура одааның дашты, ишти арыг-силиг, көрүштүг болур болза, аңаа чон күзелдни-биле келир, ыраар тыртылар, дыштанылга кежээлеринге, киноларга, болуп эртип турар ажылдарга киржип, хостуг үезин ажыктыы-биле эрттирери чугаажок. А культура одаан езулуг-ла культурлуг кылдыр септеп, аян-шинчи киирип аары белен эвес ажылдарның бирээзи.

Совхозтуң администрациязының, көдээ Советтиң улуг сагыш салмышкыны-биле бистиң Ак-Эрик суурнуң көдээ Культура бажыңының септелгези эрткен чылдарыындан ылгалдыг, эки шынарлыг кылдынган, эт-септи база садып алган болгаш көскү агитациязы чаартынган.

Совет Армияның хүрээлериниң халажып келген Александр Улзаң-оол ук көдээ Культура бажыңының директору, ол коллективти билдилиг удуртуп ажылдап турар. Кино, концерт, дыштанылга кежээлери болгаш өске-даа үүлдер болуп турда, клуб чөвүлели дежурныйлап, чурум-сагылганы хайгаарап турар. Септел, каастап алган Культуравыс бажыңында бар эт-херекселдерни камныг эдилеп, дыштанып, ойнап-хөглеп турарывыс чаңчыл апарган.

Культура бажыңынга үүгле кино, концерттерден аңгыда, солун дыштанылга кежээлери, диспуттар, номчулга конференциялары, ужуражылгалар доктаамал болуп, суурнуң улуг, биче чонун хаара тударынга клуб, хөрээженнер чөвүлелдери, агитквартиралар удуртукчулары быжыг харылзаалыг ажылдаар апаар. Ол ышкаш агитквартиралар аразында социалистиг чарыштыг, ол чорук суурнуң чурттакчыларының культурлуг, хандырылгазынга улуг салдарлыг болуп турары өөрүүгүр.

В. САТ,
З. ДАВАА.

Тес-Хем район.

ТӨРЭЭН ТЫВАНЫҢ ДЕЛГЕМНЕРИНДЕ

Бистиң республиканың ырак-узак булуңнарының бирээзи Тожу-районнуң төвү

Тоора-Хем суурнуң бир хевири.

В. ЧАДАМБАНЫҢ фотозу.

Телевидение

СЕНТЯБРЬ 23-ТЕ БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.40— **«Зарядка-га чыскаалынар!»** 11.00—**«Музыкалыг киоск».** Дамчыдылганы Э. Беляева чорудар. 11.30— **«Будильник».** 12.00— **«Совет Эвилелинге бараан боop тур мен!»** 13.00—**«Тоол аалдап келген». «Айболит эчми».** Уран-чечен телефильм. Эге сөстү РСФСР-ниң улустуң артизи В. М. Леонтьева чугаалаар. 14.30—**«Көдээге дамчыдылга».** 15.30—**« Театр шинзи».** К. Симонов **«Бистиң хоорайывыстан келген оол».** Москваның Ленинчи комсомол аттыг театрының фильм-шинзи. Эге сөстү Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры шулукчу А. Суркоз чугаалаар. 17.10—**Делегейниң уруглар чылынга. «Чаш үе».** Документалдыг фильм. 17.30 **«Кино аян-чоруктар клуву».** Дамчыдылганы журналист О. К. Игнатьев чорудар. 18.30 — **«Лейк-Плесидте Олимпий мурнунуң неделязы».** Фигурлуг чүүгулаашкын. Спортчу танцылар. АКШ-тан дамчыдылга. 20.15—**«Делегей байдалы».** 21.00—**«Уттундурбас киноленталар». «Автомобильден кичээн».** Уран-чечен фильм. 22.30—**«Ye».** Информастыг программа. 23.05—**«Кукрыниксы».** Документалдыг фильминиң баштайгы көргүзүү. 23.55—00.40—**«Музыкалыг Эстония».** Фильм-концерт. Төөгенде—медээлер.

СЕНТЯБРЬ 24-ТЕН 30-ГЕ ЧЕДИР ТЕЛЕВИДЕНИЕ

Понедельник

СЕНТЯБРЬ 24-ТЕ БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00 — **«Ye».** Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — Уругларга фильм. **«Биске куштар ужуп кээп турар».** Уран-чечен фильм. 12.15 — **«Дириг амытаннар дугайында».** 13.15— М. Мусоргский — **«Делгелгеден чурактар».** 13.50 — Медээлер. 13.55—17.05 — Чапсар. 17.05 — **«Аваның школазы».** 17.35 — **«Телестадион».**

КЫЗЫЛДАН

18.05 — Телемедээлер. 18.20 — **«Техниктиг информацияның медээлери».** Дамчыдылга. 18.35 — **«Конкадан метрога чедир».** Телефильм. 18.50 — Телемедээлер. 19.00 — **«Пропагандиске сумелер». «Ленинизм — бистиң үевистиң революстуг тугу»** деп кичээлди белеткээр дугайын СЭКП обкомунуң Политиктиг чырыдышкын бажыңының консультантызы Л. С. Зорина чугаалаар. 19.15 — **«Бүгү дүжүттү чидириг чокка ажаап алыр».** Дамчыдылга. 19.30— Чарлалдар.

МОСКВАДАН

19.35 — **«Беш чыл. Дөрткү чыл».** СЭКП Приморье крайкомунуң бирги секретары В. П. Ломакин дамчыдылгага киржир. 20.15 — **«Опера-биле ужуражыышкын».** Д. Шостакович — **«Думчук».** Москваның камера музыкалыг театрының шинзи. 22.30 — **«Ye».** Информастыг программа. 23.00 — 01.00 — Хоккей талазы-биле ССРЭ-ниң чемпионады. **ЦСКА — «Химик»** (Воскресенск). В. И. Ленин аттыг Төп стадионнуң Спорт ордузундан дамчыдылга. Чапсарда — **Бүгүн делегейде.** Информастыг программа.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.05 — **«Орленок»** телестудиянын аныяк корреспондентилериниң Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры «Ленин» дизель-электроходтуң капитаны В. А. Кириллов-биле ужуражыышкыны. 19.05 — Армян ССР-ниң профтехөөредилге талазы-биле Күркомятединяң Культура ордузунуң Е. Саарунн аттыг улустуң ыр болгаш танцы ансамблиниң концерти.

КЫЗЫЛДАН

19.35 — **«Иелер дугайында төнчү чокка чугаалап болур».** Документалдыг фильм. 20.35—21.40 — **«Аңаа-ла селгүүстээшкин».** Уран-чечен телефильм.

Вторник

СЕНТЯБРЬ 25-ТЕ БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00 — **«Ye».** Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — Мультфильмнер программазы: **«Ак бодаган». «Машиналар дугайында тоолдар».** 11.35 — Д. Шостакович — **«Думчук».** Москваның камера музыкалыг театрының шинзи. 13.45 —Медээлер. 13.50—16.00 —Чапсар. 16.00 — Медээлер. 16.20—**«Сээц күш-ажылың, сээц бедиин».** Кинопрограмма: **«Чараш ажыл», «Улуска белекке берген чырык», «Бодал».** 17.25 —**«Төрээн бойдус».**

КЫЗЫЛДАН

17.45 — **«Отчугаш».** Дамчыдылга. 18.15 — **«Алексей Исаевтиң кичээлдери».** Телефильм. 18.30—18.55 — Телемедээлер. 18.55 — Чарлалдар.

МОСКВАДАН

19.00 — Болгарияга социалистиг революцияның 35 чылынга турасскааткан Болгария Улус Республиканың богтывынгыр уран чүүлүнүң фестивалы. 19.45 — **«Пропагандистер».** Телеочерк. 20.00 — **«Чурук бүрүзүде — хүн».** 20.15 — **Бүгүн делегейде.** 20.30 — **«Эртемнин чедишкиннери».** 21.00 — И. Винниченко — **«Кыйгырыг».** Телешин. 22.30—**«Ye».** Информастыг программа. 23.05 — **«Документалдыг экран».** 00.00—00.15 — **Бүгүн делегейде.**

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

17.45 — **«Спортчу класс».** 18.30 — **«БАМ-ны тудуп турар бис».**

КЫЗЫЛДАН

19.00 — **«Эш Арсений».** Уран-чечен телефильм. 20.20—Тываның күрүнеиниң **«Саян»** ансамблиниң концерти. 21.00—21.40 — **«Горизонт».** Киножурнал.

Среда

СЕНТЯБРЬ 26-ДА БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00 — **«Ye».** Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — **«Сылдысчыгаш».** Уругларга киноальманах. 12.05 — **«Көвүүргде кижилер».** Уран-чечен фильм. 13.40 — 15.40 — Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

15.40 — **«Орус дыл өөренип турар бис».** Ушку телекичээл.

МОСКВАДАН

16.00 — Медээлер. 16.20—Йемен Араб Республиканың национал байырлалы — Революция хүнүнге. **«Чаа Йемен».** Документалдыг фильм. 17.00 — **«Аныяк спортчунуң улуг арналы».** 17.30 — **«Дагдыныкчы».** Тележурнал.

КЫЗЫЛДАН

18.00 — Телемедээлер. 18.15 — Киножурнал. 18.25 —**«Кеззеде дежурныйлаар, кеззеде албанында».** Дамчыдылга. 18.55 — Телемедээлер. 19.05—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

19.15 — **«Ону ыдаар силер»** 20.05 — Мультфильм. 20.15 — **Бүгүн делегейде.** 20.30 — **«ССРЭ-ниң улустуң артизи М. Биешу ырлаар».** 21.15—**«Төп телевидениниң экранында эң баштай». «Чүдүрүкчү».** Уран-чечен фильм. 22.30 — **«Ye».** Информастыг программа. 23.05—00.40 — **«Поэзия»** альманах. Чапсарда — **Бүгүн делегейде.** Информастыг программа.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.00 — **«Орус чугаа».** 18.30 — **«Курсантылар ырлаар».** Довецкиден дамчыдылга. 18.55—**«Бригада».** Телеочерк.

КЫЗЫЛДАН

19.15 — **«Ынакшылдың кыс кулу».** Уран-чечен фильм. 20.05 — **«Авазы болгаш оглу».** Телефильм. 20.30 — 21.30 **«Хореографияның арынары».** Фильм-концерт.

Четверг

СЕНТЯБРЬ 27-ДЕ БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00 — **«Ye».** Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — **«Чүдүрүкчү».** Уран-чечен фильм. 12.15 — **«Кино аян-чоруктар клуву».** 13.15 — В. Будилин ырлаар. 13.30 — **«Алдын дазыл».** Молдавияның улустуң ус-тывыжынын дугайында документалдыг фильм. 14.00 — Медээлер. 14.05—16.40 —Чапсар. 16.40 — **«Шыдыраа школазы». «Ак терге»** 17.10— **«Харылаңар, горнистер!».**

КЫЗЫЛДАН

17.40 — **«Сибирьниң берге тараазы».** Телефильм. 18.00—Телемедээлер. 18.15— **«СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин — амыдыралга».** Дамчыдылга. 18.45 — Телемедээлер. 18.55 — Чарлалдар.

МОСКВАДАН

19.00— **«Ажыл-агый чорударының механизмин сайзырацгажыдып тура»** ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының оралакчы президентизи академик П. Н. Федосеевтиң чугаазы. 19.15 — **«Уттундурбас киноленталар». «Хөл чанында».** Уран-чечен фильм. 1 болгаш 2-ги серия-лары. Чапсарда — **Бүгүн делегейде.** Информастыг программа. 22.30—**«Ye».** Информастыг программа. 23.05 — **«Кино көрүкчүзүнүң спутниги».** 23.40 — 23.55 — **Бүгүн делегейде.**

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

17.40 — **«Универсиада-79».** Мексикадан дамчыдылга. 18.15 —**«Номнар — найыралдың медээлекчилери».** Москвадан Делегейниң ном делгелге-ярмарказының ажылының түнелдериниң дугайында. 18.45—**«Хөглүг ноталар».**

КЫЗЫЛДАН

19.00 —**«Экии, кур чер».** Документалдыг фильм. 20.00 — **«Танцының хевирлери».** Телефильм. 21.10 — 21.35 — **«Неаполдуң ырлары».** Фильм-концерт.

Пятница

СЕНТЯБРЬ 28-ТЕ БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00 — **«Ye».** Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — **«Уттундурбас киноленталар» «Хөл чанында».** Уран-чечен фильм. 1 болгаш 2-ги серия-лары. 14.00 Медээлер. 14.05 —17.15— Чапсар. 17.15 — **«Горизонт».** Ленинградтан дамчыдылга.

КЫЗЫЛДАН

18.10 — Телемедээлер. 18.25 **«Чаагайжыдылганы — хүн бүрүнүң кичээнгейинге».** Дамчыдылга. 18.35 —**«Сябирьниң бурунгу архитектуразы».** Документалдыг фильм. 18.45—**«Чеззеш».** Дамчыдылга. 19.15 — **«Тыва неделя».** Информастыг программа. 19.30 **«Хөглүг өг».** Дамчыдылга. 20.10 —Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.15 — **Бүгүн делегейде.** 20.30 — С. Рахманиновтуң романстарын РСФСР-ниң улустуң артизи А. Масленников күүседир. 20.50 —**«Амыдыралдың кичээндириглери».** Уран-чечен. фильм. 22.30 —**«Ye».** Информастыг программа. 23.00 —01.00 —футбол талазы-биле ССРЭ-ниң чемпионады. **«Динамо»** (Киев) —**«Спартак».** Киевтен дамчыдылга. Чапсарда — **Бүгүн делегейде.** Информастыг программа.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.10 — Ыр-хөгжүмнүң **«Кобза»** ансамбли ырлаар. Киевтен дамчыдылга. 18.40 — **«Н. Островскийниң чогаадылзының арыннары».** Төрүттүнген хүнүнден бээр 75 чыл болганынга. 19.30— **«Москва болгаш москвачылар».** 20.00 — **«Уругларга шулуктер».**

КЫЗЫЛДАН

20.15 — Чарлалдар. 20.20 — 21.15 — **«Комиссар дугайында баллада».** Уран-чечен телефильм.

Суббота

СЕНТЯБРЬ 29-ТА БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00 — **«Ye».** Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — **«Силерге, ада-иелер».** 11.35 — **«Номчуур чүүлдер».** Дамчыдылганы профессор Н. М. Сикорский чорудар. 12.20 — **«Эртенги почта».** Музыкалыг программа. 12.50 — **«Кижи. Чер. Октаргай».** 13.35 — **«Спортлото» тиражы.** 13.50 **«Челээш».** Улус чогаадылгазының телепрограммаларының 3-ку Бүгү-делегей фестивали. Италия. 14.15 — **«Кадыкшылы»** программаның почтазы. Дамчыдылганы эмчи Ю. В. Белянчикова чорудар. 15.00 —Делегейниң уруглар чылынга. Уругның уран чүүл коллективтериниң концерти. 16.00 —**Бүгүн делегейде.** 16.15 —**«Билдингирдаа бол эдептиг».** Дамчыдылганы профессор С. П. Капица чорудар. 17.15 —**«Москвачы хөрээжен».** Телеклуб 18.30—**«Революция музейинге ужуражыышкын».** 18.45 —**«Лейк-Плесидте Олимпий мурнунуң неделязы».** Фигурлуг чүнгулаашкын. АКШ-тан дамчыдылга. 20.10 —**«9-ку студия».** Дамчыдылганы политиктиг тайылбырлакчы В. С. Зорин чорудар. 22.10 —**«Хааннар болгаш капуста».** Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 1-ги серия-зы. 22.30 — **«Ye».** Информастыг программа. 23.05 —00.15 **«Хааннар болгаш капуста».** Уран-чечен телефильмниң 2-ги серия-зы.

Воскресенье

СЕНТЯБРЬ 30-ДЕ БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00 — **«Ye».** Информастыг программа. 10.40 — **«Зарядка-га чыскаалынар!»** 11.00— **«Будильник».** 11.30 — **«Совет Эвилелинге бараан боop тур мен!»** 12.30 — **«Тоол аалдап келген». «Илбичи».** Уран-чечен фильм. 14.00 **«Көдээге дамчыдылга».** 15.00— **«Музыкалыг киоск».** Дамчыдылганы Э. Беляева чорудар. 15.30 —**«Театр шинзи».** И. Тургенев— **«Адаалар болгаш уруглар».** ССР Эвилелиниң Күрүнеиниң Биче театрының фильм-шинзи. 18.15 —**«Кино-аян-чоруктар клуву».** Дамчыдылганы О. К. Игнатьев чорудар. 19.15 — **Чаңгыс дээвир адаанда».** Мультфильм. 19.30 —**«Делегей байдалы».** 20.15— **«Бүгүн—Машина тудукчуларының хүнү».** ССРЭ-ниң автомобиль үлетпурунуң министри, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры В. Н. Поляков-биле беседа. 20.30 — Концерт. 20.50 —**«Уттундурбас киноленталар». «Волга-Волга».** Уран-чечен фильм. 22.30 — **«Ye».** Информастыг программа 23.05—23.50 —**«Силерге, көдээниң ажылкышилери».** Концерт.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

Агаар

Бүгүн республикага болгаш Кызылга шокар булуттаар, чагбас. Янзы-бүрү угланыышкынныг хаттын күжү кошкак. Агаарның температуразы 20—25 градус чылыыр. Кызылга агаарның температуразы 22—24 градус чылыг болур.

Кино

СЕНТЯБРЬ 23-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Мультфильмнер чыындызы»** 10.00, **«Вске чүрек»** 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.50, 20.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Гулливерниң аян-чоруу»** 10.00, 11.30, **«Хамаан чок»** 13.10, 20.00, **«Хөл чанында»** (2 серия-лыг) 15.00, 17.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Сапыктыг димстиң делегей долгандыр аян-чоруу»** 9.15, 13.55, **«Роялдап ыт чоруп орган»** 10.45, 12.20, 13.55, 15.25, 17.00, **«Какпа»** 18.35, 20.55 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Маринка, Янка болгаш хаан шивээзиниң чажыттары».** 9.30, 11.00, **«Завьяловонуң элдептиглери»** 13.00, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

СЕНТЯБРЬ 24-ТЕ.

«НАЙЫРАЛ»: **«Хилиң сезон»** 9.30, 11.30, 13.30, 15.30, 17.30, **«Чугаалажыыл, аныым»** (2 серия-лыг) 19.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Какпа»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Капитан Врунгельдиң чаа ужуралдары»** 9.15 10.50, 12,25, 14.00, 15.35, **«Вске чүрек»** 17.10, 19.00, 20.50 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Роялдап ыт чоруп орган»** 15.00, **«Хөлегелер дал дүште чиде бээр»** 16.50, 20.30 шактарда.

ЧАРЛАЛДАР

Кызыл хоорайның амыдырал хандырылга комбинадынын Каа-Хемде Восток чоогунда хеме станциязынга доктаамал ажылдаары-биле таныылдар херек. Одалга сезонунуң үезинде түр ажылдаары-биле кочегарлар база негеттинип турар. Айтырыгларны дараазында адресче чорудар: Кызыл хоорай, Найырал кудумчузу, 59, Хоорайның амыдырал хандырылга комбинады.

Кызылдың автомобиль школазы III класстың чолаачыларының курстарынга өереникчилер чыып алырын үргүлчүлеп турар. Өередилгени тыва дылга чорудар. Өеренир хуусаазы 5 ай. Өередилге 1979 чылдың сентябрь 15-те эгелээн.

Редакцияның адреси: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, тарыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжа амыдырал болгаш совет тургузут килдистеринин 2-37-13, промышленность килдизинин 2-31-75, культура килдизинин 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизинин 2-21-47, үлетпүр килдизинин 2-22-64, чагаа килдизинин 2-41-27, информация килдизинин 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче болгар.

Тираж 16405. Чагыг 2556

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүделиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садылының талазы-биле өрелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 6).

ТС—00960.